

ERENG

F. Lii.

Nr. 10 DETSEMBER 1939

S I S U:

Paul Vahi — Vabaharidustöö ülesandeid.

Villem Luhasoo — Jõulud ja aastavahetus.

Hugo Viires — Sõda ja kultuur.

Eero — Lavastajad.

H. L. — Märkmeid kahe uudisnäidendi lavastajaile.

K. L. — Õpiringlaste hinnanguid ja soove.

Hugo Viires — Pahnakirjandusest.

Mitmesugust.

ARIENG

x VABAHARIDUSTÖÖ JA MAATEATRI AJAKIRI x

Pea- ja vastutav toimetaja Evald Vender. Tegev toimetaja Leo Soonpää.
Väljaandja EESTI HARIDUSLIIT. Toimetus ja talitus: Tallinn, Uus tn. 2, tel. 452-64.
Ilmub kord kuus, väljaarvatud 2 suvekuud. Tellimishind: 2 kr. aastas, 1 kr. poolaastas.
Üksiknumber 25 senti.

Nr. 10

20. detsembril 1939

XIII aastakäik

Paul Vahi

Vabaharidustöö ülesandeid

Haridusprobleemi mõtte ja tähenduse haaramiseks on vaja aastaid ja koguni aastakümneid, niivõrd sügav ja tõsine on see küsimus. Üksikud selle ala küsimused on lahendatavad õige lihtsalt, kuid mõned tõusevad ikka jälle uutes varjundites esile. Üheks viimasesse liiki kuuluvaks laiaks alaks on ka meie vabaharidus.

Vabaharidus ning rahvakasvatus on eriti viimaste aastatega kogu maailmas tähtsalt kui kunagi varem üles kerkinud, ja sugugi mitte seepärast, nagu oleks see mingi ultramodernne ajanähe, vaid seepärast, et üha rohkem selgineb vabahariduse pale.

Kuna näib nii olevat, et ühiskondlik kasvatus ettenähtavas tulevikus muutub ikka enam ka mittekooliliste organisatsioonide ülesandeks, siis on ka mõistetav, miks meilgi vabaharidustööd pole jäetud vaeslapse ossa.

Juba meie põhiseadus üldjoontes määrab kindlaks need piirid ja selle põhja, mil võib areneda kogu meie haridus- ning ka vabaharidustöö. Vastavate töövõtete kujundamine ja kogu süsteemi loomine selles on aga juba meie vaimse ala juhtkonna ülesandeks. Laiemas mõttes seisavad selle ülesande teenistuses eeskätt meie avaliku elu juhid, kuid ühtlasi ka kogu meie ühiskond oma eluvormides ning koondumistes.

Kuna kasvatusteaduse seisukohalt peetakse kõige väärtuslikumaks seda, mis haridusprotsessis omandatakse vabalt, ja et tõsisesse haridusse kuulub ainult see, mis on vabalt ja iseseisvalt omandatud, siis näeme, et seda on ka meie riigijuhid alati rõhutanud. Nõnda on korduvalt toonitatud vabahariduse tähtsust ja antud siin omaalgatuslikule tegevusele seesugune tähendus, mis iseloomustab teda meie ühiskondliku elu täiesti põhjendatud avaldusena,

Kui seejuures ei saagi olla suuri vaidlusi ega kaksipidi arvamisi vabaharidustöö põhialustes, siis need ülesanded, mida arenev elu enesega kaasa toob, võivad olla tihti peale vägagi muutuvad. Peab ju ka vabahariduseala olema eeskätt elulähedane ja kõige sügavam asja mõttes seisma rahva eluliste ülesannete teenistuses. Ongi ju need elamused ning omaksvõetud, mis on võetud kõige lähemast ümbrusest, seda ka ajalises mõttes, inimese hingeelus kõige määravama tähtsusega.

Nendest põhivaadetest on välja kasvanud ka seesugused hädapärased küsimused, millest oma hiljutises ajakirjandusele antud selletuses praegune haridusminister prof. Paul K o g e r m a n lausus muuhulgas järgmist:

„Vabahariduse alal jätkata seltskondlike

organisatsioonide ja kohalike ning kutsealaliste omavalitsuste töö kavakindlat koordineerimist ja nende rakendamist üksmeelsele loovale tööle, kusjuures vabale algatusele ja isetegevusele jätta avar vabadus.“ Ja edasi: „Eriti kaasa aidata kodanike vaba aja veetmisele elu vaimustamise ja rahva elujõu ning elutahte tõstmise mõttes.“

Kui on juttu koordineerimisest ja organisatsioonide vahelisest koostööst, siis tuleb tahestatmata arvestada ning eeskujuks võtta kõiki seniseid positiivseid kogemusi. Üheks parimaks näiteks sel alal on mõne aja eest asetleidnud õpiringilise tegevuse keskuse loomine E. Haridusliidu juures, millest on osa võtnud 23 mitmesugust keskkorganisationsiooni, kelle liikmeskond oma tegevuses harrastab ka õpiringilist tööviisi. Loodetavasti seesugune kasulik samm ei jää paljude keskkorganisationsioonide vastastikuse lähenemise teekonnal mitte viimseks. Samaaegselt ei saa mööda minna Haridusministeeriumi noorsoo ja vabahariduse osakonnast, kes neis küsimustis on ühtlustavaks organiks ja kelle heatahtlik nõuanne peaks ikka olema käepärast.

Seesuguses ühtlustavas tegevuses ei saa ometi mitte eitada võimalikke vastolusid ühiskonnas. Aga nende vastolude õige arvestamine, nende mõistmine ja seesuguste eluvormide leidmine, mis võimaldaksid vastolude kõrvaldamist, on vabahariduse ja rahvakasvatuse suuri ülesandeid. Kuna kogu maailmas on seni olnud märgata tendentse, et tõsise rahvahariduse huvides püütakse neid positiivseid eeldusi ära kasutada, mis on ühiskonnas tekkinud vaimse iseseisvumise tendentsi näol, siis näikse ühiskonnas peituvat vastolude ja eriseisukohtade arvestamine olevat vajaline meie rahvale põhiliselt omase individuaalse kallaku pidurdamiseks. Nii see ongi, et individuaalsus peab alistuma ühisele tahtele ja distsipliinile, ja kogu oma egoism tuleb allutada ühiskonna vajaduste austamisele ning teenimisele. See ei tähenda sugugi mitte selle meie rahva hingelise põhiväärtuse, nimelt individualismi ning vaimse iseseisvumise tungi eitamist, kuid ilma et selle all inimeste healolutunne kannataks, see peab ikkagi tee-

nima rahva kollektiivseid eluvajadusi. Selle ülesande rahuldav lahendamine märgib sünteesi, milleni jõudmiseks vabahariduslikul tööil on väga tähtis ülesanne täita.

See töö vajab tegijaid. Vähe on siin nendest organisatsioonidest ja tegelasist, kes seni on oma töövaeva ohverdanud, vaid siin on tarvis veel väga paljusid töökäsi ja mõtlejaid päid, sest kuidas passiivne pealtvaatajaskond ka ise muuta aktiivseks kaasalööjaks ning -töötajaks, mitte üksnes vabahariduse, vaid üldse vabaaja mõistliku kasutamise alal, see on ülesanne, mis on tähtis kogu rahva elu seisukohalt.

Kui siin kellelegi mõelda, siis jääks küll soovida, et paljudki kõrgema haridusega isikud, kes seni on jäänud kõrvalseisjaks, muutuksid pisut aktiivsemaks. Olgu siin kas või juhuslikultki viidatud näiteks keskkoolide ja gümnaasiumide õpetajatele provintsi- linnades, kellele kaasatulek meie vabaharidusele oleks vägagi suureks kasuks. See aitaks ehk pisut parandada praegust olukorda, kus ühed kiskugu end kas lõhki ülesannete rohkuse all, kuna aga mõned teised on otsekui ooteasendis.

Millele siinkohal veel oleks põhjust tähelepanu omistada, see on mõte, mille kohaselt rahva sisemist kultuursust puutuvat kasvaks nõue: ole mis kohal või ametis tahes, täida oma ülesandeid suurima ning eestiliselt vastutusvalmi andumusega. Edasi — jölkohaselt elamise mõte, sobiv lihtsus ning praktilisus oma üldises elu korraldamises, mis käiks käsikäes kõige sügavama veendumusega meie elava inimjõu hoidmiseks, samuti ka majanduslike varade säilitamiseks, on hädavajalisi mõtteid meie vabahariduslike tegevusele ideede andmisel. Ei saa ju kunagi unustada, et rahvas, õigemini küll rahvus kajastub rahva kõigi aneliste ja vaimsete väärtuste rikkuses.

Kõik need ülesanded kokku peaksid tulema kasuks meie rahva enesetunde ning iseseisva oleku, meie rahvusliku mina kindlustamiseks. Kõige selle ülimaliks sihiks on Eesti Vabariik, ta rahva vaimne ning majanduslik iseseisvus ning elujõud, ta hea käekäik ning eluõnn.

Kõige eeltoodu alusel ja samuti ka selle tõttu, et vabaharidustööl praegustel aegadel on täita koguni suurenenud ülesanded, är-gu tundugu ühelegi vabahariduspõllul tööta-jale, seltsi tegelasele ega lihtliikmele tehtav

töö raskemana kui teha suudetakse, vaid ol-gu igapähele alati meeles see teadmine: kui on rahval vabadusest immutatud vaimsust, siis on tal ka seda sisemist võimsust, mida ei kõiguta ükski hädaoht.

Villem Luhasoo

Jõulud ja aastavahetus

Üldiselt on jõulud kujunenud suurteks rõõmu- ja rahupühadeks. Neid pühitsetakse suurejoonelisemalt kui ühtki teist tähtpäeva või püha. Jõulupühad kestavad kolm päeva, kuid kiriklikult pühitsetakse ainult kaht päeva — esimest ja teist püha. Vanasti pühitseti jõule koguni neli päeva ja alles 1832. aastal lühendas kirikuseadus need kahepäevaseks.

Aastaid tagasi olid igal pool maal välja kujunenud oma kindlad jõulukombed, mis tänapäeval enamikult on kadunud. Kuid siiski leidub kohti, kus peetakse lugu ühest või teisest vanast harjumusest ja usust. Üldiselt on teada, et juba muistsel iseseis-vuse ajal hakati jõule pühitsema, ja kui meie maal valitses veel paganlus, pühitseti jõule talipühadena. Sellest on praegugi mõnesse Võrumaa ossa järele jäänud ni-metus talvistepühad, ja kogu Setu-maa tunneb jõule talis pühade nime all. Harilikult üteldakse jõulude saabudes, et jõulud on juba ukse ees, kuid setud kii-davad, et „talispüha jo sendseperähn“.

Jõulumeeleolu algab juba toomapäeval. See on esimene suure puhastuse ja ette-valmistuse päev. Rahvas armastab mär-kida nii, et toomapäeval aetakse Must Too-mas välja. Toomapäeva ilm omab ka tea-tava tähtsuse jõulude suhtes. Mõnel pool arvab vanarahvas veel praegugi, et kui too-mapäeva laupäeval taevas on punane, siis õnnestuvad jõuluvorstid hästi ja on ka jõulualgne ilm ilus. Eriti tähtis olevat too-mapäev jõuluõlle valmistamise juures. Kui tahetakse, et õlu hakkaks hästi käärima ja kannus vahutaks, peab õllevalmistamisega algama toomapäeva õöl. Seda eriti seepä-rast, et võõras silm ei tohi näha jõuluõlle

veekandmist. Samuti pandi toomapäeva varahommikul, hiljemalt kuke teise laulu ajal, saunaahi küdema. Ja seejuures usuti, et kes end toomapäeval hästi puhtaks peseb, sellele ei tule kogu järgmisel aastal kurje mõtteid. See oli maksev ka jõululaupäevase saunaskäimise kohta. Püsis ka kindel usk, et nendel päevadel tuleb saunas käia, muidu jäädakse kogu talveks mustaks.

Jõulud peavad olema igapähele ausad. Ausad selles mõttes, et laual oleks küllal-daselt toitu ja ahjus säriseks pann pruu-nide vorstidega ning nurgas kihiseks vaat õllega. Nii on harjutud jõule kujutlema juba vanal hallil ajal ja seepärast üteldakse nüüdki nende kohta, kel elus on hästi läi-nud: „No on sel mehel aga jõulud!“ Lastel võtab silmad särama juba kuulmine, et jõulud on ukse ees ja jõuluvana täidab lin-nas kotte.

Ka omamoodi müstikaga on rahupühad seotud. Tänapäeval on küll need vanaaja kombed ja uskumised hakanud kaduma, kuid mõnes kohas tuletatakse neid siiski meele. Nii tõusti Lihulas jõululaupäeval vara ja riietuti üksteise võidu. Kes kõige kiiremini riidesse sai, see arvati olevat kõige kärmem suvel tööle minema. Räpinas jälle usuti, et jõuluõöl hulgub vanapagan raha-kotiga külas ringi ja annab raha igapähele, kes patuste nimed üles loeb ja patused kätte juhatab. Kodaveres arvati, et jõulu-õöl püütud jänes moondub kullaks. Kõige paremini saadakse rikkaks siis, kui tuuakse kolme talu kaevust vett. Selle veega tuleb jõuluõöl seista ristteel ja vilistada kolm korda. Niipea kui vanapagan ilmub nähta-vale, peab talle vee kaela viskama. Siis

olevat vanakuri eluaeg viskaja ori ning täitvat kõik viskaja käsud ja soovid.

Kui aga pista must kass kotti ja joosta sellega kolm korda ümber maja, muidugi jõuluööl kell 12, siis näeb tonte. Räbalamini võib aga minna sel, kes jõuluööl astub õue piibel käes! Otsekohe hüppab vanapagan pööningult kallale. Ja siis ei päästa muu kui seitse korda risti ettelöömine.

Hädaohutum on aga asetada jõuluööl silmapesukaussi kuldsõrmus ja pussnuga. Täpselt kell 12 nähakes siis oma tulevast. Seda võivad muidugi näha ainult vallalised, ja eriti need, kes on sündinud jõuluööl. Seda võib näha ka siis, kui panna jõuluõhtul, enne uinumist, klaas vett voodi ette toolile. Kes öösi sellest klaasist magajale juua pakub, see ongi tulevane elukaaslane.

Jõuluööl kuuldu maa alt ja järvepõhjast ilusat laulu ja kellahelinat. Arvatakse, et vanemal ajal on palju kirikuid ühes rahvaga pühal ööl maa alla vajunud, kus nad nüüd igal jõuluööl kordavad jumalateenistust.

Hulk sääraseid jutte ja uskumisi on rahva seas liikumas ja paiguti usutaksegi, et need imed on kõik võimalikud.

Jõuluõhtu on pühalikem ja kauneim silmapilk. Niipea kui taevatelgil hakkavad särava tähed või ilm hämardub, süüdatakse küünlad. Mõnel pool tehakse seda siis, kui jõutakse kirikust või koolist tagasi. Samuti süüdatakse siis ka kõik olemasolevad lambid. Tahetakse, et jõuluööl oleksid aknad võimalikult tulede säras ja see paistaks kaugele. Tulesid põletatakse kogu öö või vähimalt hommikööni. Igal juhul on jõulupühad kõigile kristlasile ja mittekristlasile teretulnud pühad. Jõululaupäeva õhtul kogunevad ligidalt ja kaugelt perekonnaliikmed särava kuuse ümber, kus istutakse ja kuulatakse suure hardusega, kas pereisa või vanaisa jõulupalveid ja lauldakse ühiselt jõululaule. Siis, küünalde säras, muutub vaeseimgi toakene soojaks, armsaks ja valgeks, täites südamed lähendava õrnuse ja soojusega. Eks selles valguses peitugi püha öö valguse müsteerium.

Jõuluööl hoolitsetakse, et ka loomad tunneksid pühast ööst rõõmu. Neile viiakse

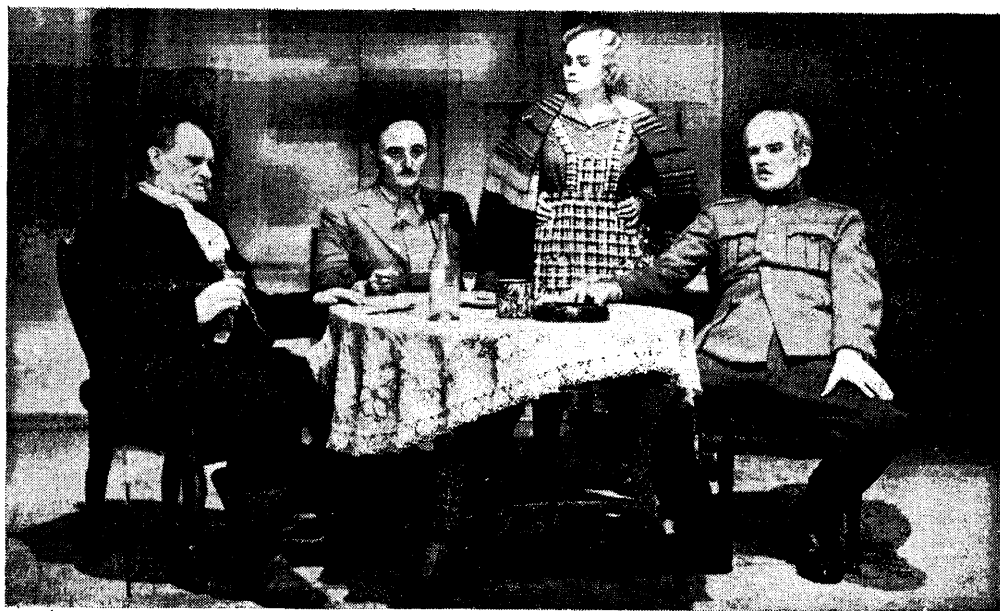
vilja ja leiba ja heinu antakse niipalju kui nad süüa suudavad. Kõneldakse, et veel mõniseda aastat tagasi, kui maailmas nii palju kurjust polnud, pääsnud jõuluööl loomade keelepaelad lahti ning nad rääkinud samuti kui inimesed. Skandinaavias, eriti Rootsis, rääkinud loomad koguni heebrea keeli. Tänapäeval muidugi seda enam ei usuta.

Jõuludega lähedalt seoses on ka uusaasta. Leidubki arvamisi, ja mõnedes raamatutes on sellest kirjutatudki, et vanasti algas uusaasta jõuludega ning neid pühitseti kõiki ühiselt — jõule, vanaaastat, uusaastat ning — maal, kus sel ajal on rohkem aega — ka kolmekuningapäeva. Tänapäeval on jõulude ja uueaasta vahel neli äripäeva, mil inimesed süvenevad uuesti tööle ja hakkavad valmistuma uueks aastaks. Paiguti tehakse ettevalmistusi samuti kui jõuludeks. Ainult mõned uskumised ja kombes erinevad.

Tähtsaim moment kogu maailmas on vana-aasta ja uueaasta vaheline öötund kell 12. Siis algab suur juubeldamine ja hõiskamine. Maal ja linnades viibitakse ühiselt koos, paigutatakse püsse ja soovitakse üksteisele head uut aastat — ka võhivõraile. Inimestel muutuvad kivised südamed pehmeks, veri lööb kiiremini, karjutakse hurraa!, pillutakse mütse õhku ja lauldakse hümmi.

Suur osa inimesi viibib aastavahetusel kirikus. Kuid leidub ka hulk neid kes katsetavad vanade asjade ja kommetega. Tulel sulatatakse tina ja valatakse sahal vette. Saadud kujutusest püütakse ennustada tulevikku eelolevaks aastaks. Seda püütakse mõnel pool teha ka kingaviskamisega. King tuleb jalast visata üle pea selja taha, ukse poole. Kinga asendi järgi loetakse tulevikku.

Kui vana-aasta õhtul minnakse kirikusse, siis võetakse kogu rahatagavara kaasa. Arvatakse, et selle rahaga, mis jumalasõna on kuulnud, saab eelseisval aastal odavasti kaupa osta. Kuid kindel usk on, et uueaasta esimesel päeval ei tohi mitte pennigi raha välja anda, siis olevat kogu aasta rahast suur pöud. Raha vastu võtta võib küll, see toob kogu aastaks suurt sissetulekut.

Stseen Luts-Särevi „Sügisest“ Töölisteatri lavastuses.

Aastavahetusel rändavad kurjad vaimud ümber maja ja otsivad leivalabidat ning ahjuluuda. On need jäetud pesemata, siis ratsutavat nõiad, vanapagan, loksberilased ja maksamerilased nendega soo peale vanaaasta lõpp-peole. Seepärast pestakse vanaaastaks leivalabidat ja ahjuluuad puhtaks. Et kurjad vaimud tallu ei pääseks, selleks tuleb teha väravatele, ustele ja akendele ristid. Ristimärke on mitmet moodi — esi-joones just kannatuse rist, siis Andrese rist, Antooniuse rist, greeka rist, Peetruse rist, kahekordne rist j.t.

Et rikkaks saada, selleks tuleb hani ära kägistada või must kass kinni püüda. Nendega minnakse kirikusse, mille tornis on kukk ja läbi kiriku lukuangu kutsutakse vanapaganat. Must kass müüakse siis vanapaganale jänese pähe maha. Saadud raha loetakse õnnerahaks. Kel see raha on, seda saadab alati õnn. Hoitakse aga raha lahtiselt taskus, kaob see varsti ja viib kaasa ka endise õnne. Sellepärast tuleb see raha lüüa naelaga laua külge.

Aastavahetusel tuleb viia keskõue prügi ja sel seistes võib kuulda laudade kolinat või kellahelinat. Esimene tähendab surma,

teine pulmi. Kustpoolt hääled kostab, seal see juhtubki. Samuti arvatakse, et kui koer aastavahetusel haugub, saab ta uuel aastal surma. Ulub aga koer prügihunnikul või lumehangel, suu ülespoole, on karta tulikahju. Ulgumise ajal suud allapoole hoides ennustab koer kellegi surma.

Kui võtta lauluraamat tagurpidi kätte ja istuda peegli ette, siis on võimalik näha tulevikku kogu aastaks. Sama võib näha ka siis, kui panna hobuserangid kaela ja istuda lakaluugil või joosta kolm või seitse tiiru ümber maja.

Nagu jõuluõöl, nii tuuakse ka aastavahetusel õled tuppä. Kõik tassivad õlgi ja hiljem vaadatakse — kel juhtuvad õlekõrred risti moodustama, sel on elulõpp käes.

Mõnel pool arvatakse, et kui külvimees vanaaasta õhtul 9 korda sööb, siis on viljasaak eelmisest aastast 9 korda parem. Sööb aga noormees või tütarlaps 9 silku ära, siis näeb ta öösi oma tulevast.

Hea uusaasta kindlustatakse sellega, et pannakse vanal aastal ahjule vilja kuivama ja tehakse viljasalvedele ning -kottidele ristid peale. Need kaitsevad väljaminekuid.

Viibisin ühel raamatunädala aktusel. Enne eeskava algust kuulsin publiku hulgast paar lauset. Juhin nendele siin tähelepanu, sest nad sobivad hästi meie tänase arutluse motoks:

Üks küsis teiselt: „Milleks praegu seda raamatunädalat tarvis või üldse kultuurijuttu.“ Teine kehtas õlgu ja vastas: „Imelik küll — sõja ajal.“

Milline hull, ketserlik küsimus! mõtleb ehk mõnigi lugejaist. Aga ei, just nõnda me peamegi küsima. Just nõnda ongi õige probleemi asetada kaasaja suurte, kõiki rahvaid raskelt vapustavate sündmuste taustal. Milleks meile kultuuri, milleks kirjandust, kui maailmas pole enam inimesele jäänud kohta ega paika, kuhu panna oma pea, paika, kus rahulikult töötada ja elada?! Milleks kõike seda, kui inimene tunneb end lahtirebitud, sügistormis rabeleva lehena — kui inimene on jäänud kodumaata?

Niipalju sissejuhatuseks. Oleme lähtekohas, õigemini ummiku ees, kus me hakkame lahendust, vastust otsima ülesseatud küsimusele.

Oleme tihti kuulnud ja lugenud ajalehtedest ning ajakirjadest, kuivõrd suurejooneliselt ja hästi on maailm relvastatud, kuivõrd kohutavalt rikkalikud on kõigi maade tapamasinate, soomusvarustuse ja laske-
moona tagavarad. Teiste sõnadega, me teame, et maailmas on praegu iga elava inimese jaoks valmis mitu kuuli, mis ainult ootavad lahtilaskmist. Toimuks see, siis vähimalt teoreetiliselt võttes peaks olema inimkonna saatus lõplikult otsustatud. Ja suur heitlus elule ning surmale, mis algas 1. septembril ja mis ähvardab kujuneda hukatuslikuks draamaks kogu inimkonnale, näitab, et neid valmisolevaid relvi ja teisi tapavahendeid ei kasutata mitte niipalju sõdurite ja sõjaliste eesmärkide vastu — läänerindel on pikemat aega valitsenud enam-vähem rahu —, vaid just teiste, kaitsetute vastu (totaalne blokaad, rünnakud kaubalaevadele jne.). Sõja

masendavat raskust kannab nimelt i n i m e n e, meie kõik. See inimene, kes oma sise-
mises põhiolemuses ei kannu viha teise vastu, inimene, kes ei unista mingist ekspansioonist, ei mingist tungist itta ega läände. Inimene, kelle ainsaks süüks on vahest see, et ta on rahulikult tahtnud teha oma tööd ja kätte saada talle kuuluvat õnnenatukest siin päikese all — sellest inimesest on saanud igavene koormakandja. Veel rohkem: ta on selles suures möllus ja käras täiesti unustatud — on teda või ei ole, kas ta elab või sureb, see ei huvita tõsisemalt kedagi. Ja nüüd tuleme meie, eestlased, sel raskel tunnil ja olukorra nii olles mõttele pidada raamatunädala, korraldada kultuuriparaad! Milleks seda? ma küsin. Kas see pole nagu irvitus ja pilge?

On kadunud kogu meie planeedilt see, mida nimetame kodutundeks, on kadunud kindlusetunne, sest kõikjal valitseb ääretu segadus. Keegi ei tea, mida toob homme päev. Ja just selles, et keegi midagi ei tea, on hirmsaim õud. Näib, et inimene on muutunud odavaimaks loomaks maatera looma-
aias. Tal ei ole mingit väärtust, ei mingit hinda — sest ta on vaid tühipaljas inimene, kellega keegi ei arvesta. Rohkem kui inimene, kes evib suure hingelise tundlikkuse ja intellektuaalse haaravuse, ei piinle ükski teine elusolend. Lugesin äsja ühest välismaa ajakirjast, kuidas kogu maailm on valutanud tagakiusamismaania ja kuidas kogu maailma maanteed, õhuteed, veeteed ja raudteed on täis põgenikke, kes on eemale peletatud oma kodudest... Kõikjal on nuukseid, pisaraid, õhki on tulvil kurbus-
est... Inimene on kumarasse kaardunud oma koorma all...

Ja nüüd tullakse raamatutega, tullakse kultuuriga selle sisemiselt lõhestatud ja kõigist unustatud inimese juure!? Kahekümnendal sajandil, kus inimlik kultuur pidi olema nii kõrge, et selle tipud ulatuvad üles jumalateni! Kahekümnendal sajandil, kus kogu määratu teadus, tsivilisatsioon ja

tehnika pidid olema rakendatud ainult inimese enda teenistusse, ainult tema hüvanguks ning õnneks — aga kus tegelikult see inimene otsekui ritsik sipleb mingis kokkulanenud ja suitsvas kolossaalse ehituse rängas, milles tal kogu aeg on tunne, nagu võiks temaga iga hetk juhtuda midagi hirmsat, nagu võiks talle iga silmapilk kaela tulla midagi põletavat, tapvat... Selle inimese juure tullakse tänapäeval raamatuga kaenlas! Kas ei ole see niisama hea kui surivoodis lebaja juure tulla leiva ja meeaga?

Kuid — ei! Just nüüd me tahamegi tulla. Just nüüd peab algama raamatu ja kultuuri suur inimest vabasatvõidukäik. Sest kirjandus ja kultuur oma põhilises olemuses vihkab ja jälestab sõda. Ta sihiks on kogu aeg olnud, et see vilets ja mahajäetud inimene saaks paremaks, õnnelikumaks. Teame ju, millise üleskutsega mõni aeg tagasi ühe rahvusvahelise kirjanike organisatsiooni Londoni keskus pöördus kõigi maade kirjanikkonna poole. Selles üleskutses seisab: me peame alalõpmata kordama ja, kui tarvis, siis surema korra, et iga sõna, iga tegu, iga leping, mis alandab inimese väärikust ja vabadust, on kurjast ja et seda tuleb tõrjuda. See teadmine, kuhu suundub kirjandus oma kaugeimates eesmärkides, teadmine, et ainult kirjandus koos humaansete teaduste arenguga ja tungimisega massidesse suudab inimkonda päästa sellest põrgust, on tugipunktiks, mis mulle annab julgust siiski kõnelda kirjanduskultuurist sel praegusel nii traagilisel hetkel, mil kogu maailmapilt on hämmardunud ja sünge otsekui — olete ehk mõnikord näinud? — maastik kuuvarjutuse ajal...

Näen teie nägudelt, armsad lugejad, et teie ajudes on minu vestluse tagajärjel tekkinud täiesti vastupidine mõtteprotsess. Teie protesteerite. Mitte sellepärast, et ma kirjandusest kõnelen, mitte ka sellepärast, et ma üldist olukorda ja inimest selles maailmasituatsioonis kujutan niivõrd tumedais värves — selle kõige te lepite, sest aeg on niisugune — kuid te protesteerite ühe väga targa ja kavala loogika seaduse põhjal, mis end teis ajab püsti, ning ütlete:

vale kõik! See on vale, mis te kirjutate, sest miks pole siis too taevani tõstetud, ülistatud ja jumaluseks seatud kultuur aastasadade ja -tuhandete jooksul vabastanud inimest selle koledusist, terrorist ja alatust ülekohtust? Miks korduvad inimlikud kurbmängud läbi aegade? Kultuur ongi selle põhjustajaks, tahaksite ütelda.

Nüüd on minu käes kord tõsta protesti. Ja ma teen seda seda kõige valjemini ja kategoorilisemalt. Olgem ausad, kui me kohtuotsuse langetame niivõrd tähtsas küsimuses kui käesolev, ja tunnistagem, et kirjanduse ja teaduse käed on puhtad maailmatulekahjude häbist ja maailma veresüüst. Sest nii nagu inimene, nii on ka kirjandus ja kultuur ta üllaist ja kõrgeist püüdeist hoolimata jalge alla tallatud, teisi sõnu — kõige metsikumal kombel vägistatud. Ta on nagu see kuulus vang vanas Tiibetis, kellelt nõuti vastu ta enda tahtmist teiste tapmist, iseenda peksmist ja iseenda mõrvamist. Ei tee ükski tõsine kirjandus heameelega teise rahva vastu, kes talle midagi kurja pole teinud, sõja- ja vaenupropagandat, ning valutava südamega valmistab teadus surmahendeid. Käsk on niisugune — ja käsu taga on kuulipilduja.

Aga süüdlane?! Kes on siis süüdlane?

Nüüd tuleme oma tänases mõttekäigus selle kõige olulisema juure. Süüdi on maailma valitsemise süsteemid, mis on rajatud agressiivsusele, omakasupüüdlikkusele, summutavatele ja võimu ning vale abil valitsemise printsüüptidele. Nii üht kui teist on praegu kõikjal — kus rohkem ja juba kõigile nähtavalt, kus vähem ning varjatult. Ja süüdi on sääraste süsteemide loojad ning nende kaudu end kogu maailmale maksuma panna tahtvad egoistlikud, võimuahned ja südametunnistusetu inimtüübid. Näide ajaloost: Napoleon, et mitte nimetada halvemaid. Ja lõppeks on selles süüdi iga selle maailma kodanik, kes ühel või teisel viisil on soodustanud seesuguste karjeristide võimulepääsu riikides. Veel enam? iga inimene, eriti iga suurriigi kodanikku, tuleb lugeda süüdlaseks selles, et sugupõlv sugupõlve järele tapetakse sõ-

jas ja et inimkonna käsi käib nii halvasti. Ning see kõik sellest, et laiad massid on liig vähe arenenud, et see sadadesse miljonitesse ulatuv inimtorm on liig eba-kultuurne ja liig vähe kirjandust lugenu-d selleks, et teada mis õigupoolest sünnib maailmas ja kuidas käituda selle või teise sündmuse puhul. Massid on osanud ainult kaasa tormata kõigi nende parasiitidega, kes elu on lubanud teha roosiliseks — ja rooside asemel on satunud veelgi suure-masse viletsusse ja saadud vaid ohakaid. Nii on täisjumalaiks upitatud neid, kes on osanu-d vaid üht: rakendada vägivaldselt kogu inimlik kultuur, teadus ja tehnika surma ning hävingu teenistusse, et — hävitada inimest ennast.

Inimkonna tragöödia, mis praegu on jõudnud viletsuse ja raskuste eelfaasi, on sisuliselt moodsa imperialismi katastroof. Seda tuleb vaadelda kui kahe suure dünaamika heitlust. Oma tuhmi mõistuse ja vähese aruga on inimene jää-nud nende kahe jõu otsekui veskikivide va-hele. Inimese verega seda võitlust pidada tuleb kõige odavam.

Oleme jõudnud oma arutluste nõiaringsis seisukohni, et inimene on ise kõige õnnetu-se põhjus. Sest inimese silmaring on veel liig väike selleks, et ainuski tõekiir läbi tungiks neist valedest, mis teda paksu udu-na ümbritsevad...

Olen optimist, inimene lootusega, ja usun, et tõsine vaimukultuur kord siiski pääseb võidule ning hävitab selle sõdade painajaliku koletise. Inimese vanust arves-tatakse ajast, kus ta sai inimese näo ja kuju, ühele miljonile aastale. Selle aja jook-sul on ta palju arenenud (peagu täiesti on kadunud inimsõõmine, inkvisitsioon jne.). Kui mitte enne, siis vähimalt kauges tulevi-kus, kui inimene on vana kaks miljonit aas-tat ja kui praegust aega, milles meie elame, ajaloo õpperaamatuis ei nimetata mitte enam uus-ajaks, vaid igikaugeks vana-ajaks,

— jah, kui mitte enne, siis küll kuskil veel mõõtmatus tulevikukauguses saabub ometi päev, mil inimene vabaneb maailma ühis-vanglast. Sest astronoomiliselt võttes on periood, mis inimkond maailmas on elanu-d, alles lühike viiv, ning arenguliselt alles — h o m i k h ä m a r u s. Aga me kõik ta-hame loota, et see uus, parem, elukorraldus saabub peatselt, et me seda näeme. Hukku-nud Rahvasteliit oli selle tulevase uue maa-ilma nõrk, ääretult nõrk eelkoit, mille kuma valgustas maailma kahjuks väga lühikest aega. Igaüks, kes avab ukse vaimukultuu-rile, kiirendab selle uue päeva tulekut.

Üsna tihti on harimata inimene — hari-mata inimese mõiste alla sobib mõnikord väga hästi ka ülikooli diplomiga varustatud mees või naine, sest ega diplom ole teadus ega paber haridus — arvamine see, et elu ja maailm on just niisugune nagu see temale näib. See arvamine on kohutavalt ebaõige. Sest maailm on säärane, kuidas teda osat-akse ning suudetakse vaadata ja temasse sisse elada. Kes vaevaks võtab ja läbi teeb tõsise sisemise kultuurilise arengu, see leiab end äkki nagu orupõhjust tõusja kõrge mäe teravikul, kust aste-astmelt paistavad soo-tuks uued kaugused, sootuks uued perspek-tiivid, sootuks uued seni tundmatud heledamad rajajooned ning raamid. Miks ei peaks me sinna püüdma? Võim selleks on raamatuis — mitte ainult teaduslikes, vaid ka ilukirjanduses, mis oma suure sugestiivse jõuga sisendab meisse juhtmõtteid, annab elamusi, teoleviivat julgust ja jõudu edasi-rühkimiseks.

Uus Euroopa, mis ootab vana kokkuvarisemist — ja see kokkuvarisemine on ainult kõige lähema aja küsimus —, peab püstita-tama tõelisele kultuuribaasile. Uut Euroo-pat, seda uut Maad, millele me läbi suitsu, vere ja tule vastu läheme, peavad valitsema käsud ja seadused, millede taga on õiglus ja õigus, mitte aga vale ja kuulipilduja.

Häid pühi ja õnnelikku uut aastat!

— Jah, illikesed-kullakesed, lavastaja on nüüd suur trump, niisugune mees, et juba eemalt võta müts maha. Näitleja on vahelüli autori ja publiku vahel, seda arvasime seni kõik, aga nüüd — näe — lavastaja osatähtsus on tõusnud ja tõuseb üha. Kui algul arvasime sedasi, et näitleja on see klaverikunstnik, näiteks, kes komponisti loomingu oma südame ja sõrmede läbi toob rahva ette, siis nüüdsel ajal näitleja on parimal juhtumil ainult klaver. Aga näitejuht ehk lavastaja — tema on see kunstnik.

Nii rääkis tuttav kirjanik ja ta oli tõsiselt morn ning nukker. Märkasime seda kõik. See tähendab — mina, mu sõber Adamson (mitte see, kellest tehakse karikatuure, vaid üks teine) ja Sanglepp. Kirjanik raputas sigareti otsast tuhka Adamsoni kohvitassi (olime nimelt kohvikus) ja jatkas:

— Ning üha hullemaks see läheb. Nüüd nad korraldavad neile igasuguseid päevi ja kursusi. Näitejuhtide-lavastajate, dekoratorite, lavameistrite ja etteütlejate päevi. Kutsutakse tegelased üle maa kokku, peetakse surmtõsise näoga surmtõsiseid loenguid ja õpetatakse igasuguseid linnavigureid.

— Luba lahkesti, protestis Sanglepp. Meie väikelavakultuur on just tänu neile kursustele ja päevadele teinud viimasel ajal lausa hüppe paremuse poole. Tänu maateatrite keskorganisatsioonide energilisele tööle on meie maalavadel paiguti jõutud tasemeni, mida ei häbene linnadegi teatrid.

— Ja-jaa, ma tean, ma tean — lõi kirjanik tüdinult käega. — Ma tean.

Ta rüüpas nõrdinult lonksu kohvi, tsuskas kustuva sigaretiotsa suhkruutoosi ja lausus:

— Ehh, illikesed-kullakesed, mokka panevad meie maalavade romantika. Kus olid ikka ilusad ajad...

Kirjanik süüvis mälestustesse.

— ... kui sai tellitud linnast näidend,

niisama pealkirja järgi. Osad võttis igauks ise, keegi ei õppinud. Igauks liikus laval nagu ise tahtis, ja kui etendus oli, siis möödus kogu õhtu nagu pinevaimas hasartmängus. Keegi ei teadnud, mis teine järgmisel hetkel ütleb. Ja kui mäng toppama jäi, pöurutati niisama mõni lause sekka. Mäletan, ükskord Kikkapalus läks mäng nii segi, et muist tegelasi mängis teist, muist kolmandat vaadust. Sufloor juhtus olema ka äge mees, pistis keset kõige suuremat segadust vanduma, et mis kurat see olgu, keegi ei pane tähelegi, mis etteütlejate räägib, ronis putkast välja, viskas raamatu keset lava, tampis jalgadega otsas ja kirus nii, et maailm oli must. Ja rahvas saalis plaksutas ning mõirgas, naeru oli pisarateni. Ja veel aastaid edasi räägiti, kui kuskil mõni näitemänguga pidu oli, et ehh, vennikesed, mis pidu see ka on, aga vaat tol aastal, kus oli Kikkapalus alles näitemäng. Jaa!

Vaikisime. Tundsime kirjanikule kaasa. Oli üks neid hardushetki, millal inimhing nagu linnukene lendab kadunud nooruse õitsvatele meelespea-põldudele.

Me ei pannud tähelegi, et meie juure oli tekkinud härra hallis ülikonnas. Ta seisis Sanglepa ja kirjaniku vahel.

— Vabandage! — alustas ta leebelt.

Tõstisime pead. Kõik korruga.

— Palun, lausus Adamson kulme kergitades.

— Vabandage, — ütles Härra Hallis veel kord.

— Istusin kõrvallauas ja kuulsin tahtmatult teie juttu. Olen ise ka — härra lõi silmad alla ja lausus häbelikult — kirjanik.

— Jajah?

— ... Kuulsin teie juttu, — jatkas võõras härra ja istus Sanglepa pakutud toolile, — ja kuna kurvastate asjata, ei saanud ma seda rahulikult pealt kuulda.

— Vabandage, mille üle me kurvastame asjatalt? — küsis kirjanik (see esimene).

— Aga vaat selle üle, et vanad ilusad ajad maalavadel lõpevad — sellega, et nüüd

lavastajad igasuguseid tarkusi omandavad Asi on hoopis vastupidi, nüüd laienevad need head ajad ka linnateatritele.

Istusime hämmastatult. Kõik kolm ja kirjanik. Härra Hallis ainult naeratas.

— Lubage, ma jutustan teile loo.

— Palume.

— Vaadake, seal kursustel näitejuhid, see on, lavastajad, õpivad igasuguseid asju. Ja et lavastajast on saanud viimasel ajal see kõige tähtsam tegelane, selles on teil samuti õigus. Moodne, vastava haridusega lavastaja toob näidendi lavale nii nagu ta ise tahab. Ta võib tekstis teha igasuguseid kärpeid ja parandusi, ta võib põimida sisse laulu, ja tantse, võib muuta tüüpe, tuua sisse uusi tegelasi, teha ümber terveid stseene...

— Mõistagi, oli Adamson nõus.

— Just-just. See on loov kunst. Lavastamine, nõnda-ütelda.

— Jah, aga...?

— Lubage-lubage, jatkas Härra Hallis oma juttu. See kõik on ilus ja kena ja seda neile seal kursustel õpetatakse, kuidas kõiki neid asju teha korralikult ja viisipäraselt. Aga kas arvate, et inimene viitsib midagi põhjalikult õppida? Ei, on lavastajaid, kellele jääb kursustelt pähe ainult see, et ta võib tüki tekstis teha muudatusi, muu teda ei huvita ja muu ta laseb ühest kõrvast sisse ning teisest välja. Kui saaks inimesed niikaugele, et nad näitejuhtide kursusi õpiksid õieti hindama ja neid kasutama endile põhjaliku lavastamisoskuse saavutamiseks, siis poleks viga. Aga inimene tahab olla kole tark. Ta kuuleb üheainsa lause ja siis ta arvab, et nüüd talle piisab, et külalaps ta on juba targem kui kõik need kursuse lõpetajad.

— Vabandage... — üritas Adamson kannatamatult.

— Palun-palun, ei lasknud Härra Hallis end segada, vaid jatkas:

— Kirjutasin ka ühe näidendi. Päriskena asi oli. Vihane taluperemees, selle ilus tütar, vaene kosilane ja rikas naaberperemees (lesk). Viimane kauples isalt tütre endale, tütar aga armastas vaest ja nõnda

edasi. Eriti draamaatiline oli kolmanda vaatuselise lõpuosa, kus noorus pääsis võidule. Vaene kosilane paljastas oma rivaali veksli-võltsimise, lesk naaberperemees viidi kinni ja eriti liigutav oli lõppstseen, kus tüdruk langes pärast nii pikki kannatusi õnnest nuuksudes poisil rinnale ja poisil siltas ta pead ning lausus: — Sa mu kuldne kallike, eluaeg tahan ma sind kanda oma karmidel töökätel ja nendesamade kätega ehitada meie kallist kodu, sest eesti töös on eesti kuld.

Nüüviisi oli näidendi lõpp ja, noh, tükk läks mängimisele. Kõige esmalt lavastas selle Nüblimäe näitering. Nende lavastaja oli just lõpetanud kursused ja kargas oma töö kallale nagu pühvel. Kõigepealt ta rebis raamatu köitest lahti, kleepis iga lehe vahele valge lehe ja hakkas koostama režiidi. Puha teaduslikult, kas teate. Siis ta hakkas süvenema karakteritesse. Talle ei meeldinud lesk peremees. Miks pidi ta võltsima veksli? Ja — teiseks — tüdruku isa tundus talle ka pisut liiga tige vanamees. Tuli teha parandusi ja mõningaid tekstikärpimisi, et neid mõlemaid kujusid pisut pehmedada.

Et tüdruk oli sellane ingel, see ei meeldinud talle ka. Inimene lihast ja verest pole nii süütu ega ka nii truud. Samuti vaene kosilane, kes oli minul mõeldud ideaalkujuks. Kumbki viimaseist sai juure mõne „inimliku“, s. o. negatiivse, joone.

— Aga ma palun väga, — lausus Adamson vahele. — Usun, et näidend nende ümberkohendamistega ainult võitis!

— Palun-palun, — jatkas Härra Hallis nõrdsinult. — Mitte sellest pole jutt. Aga Nüblimäe järele mängis seda tükki Härjama Teatriring, siis Kassivere Näitlejate Koondis, siis Arumetsa Noorsoo Selts, siis Vimmavere Tuletõrjajateühingu Näitering ja siis Kuksepa Maateater. Ja iga lavastaja tegi tükki ümber.

Härra Hallis rüüpas Adamsoni kohvitasid tühjaks ja jatkas:

— Kuksepal oli mul juhust jälle oma näidendit näha. Ja siis, kas teate, tundsin ennast täpselt samuti nagu teie, lugupeetav härra, ütlesite end olevat tunnud kunagi seal

Kikkapalu peol. Algusest lõpuni oli kõik nagu hasartmäng. Kohe, kui eesriie kerkis, selgus, et pole mingit tigatedat peremeest, vaid on lesk perenaine, kes võrgutab korruga kaht meest: rikat naaberperemeest ja vaest sulaspoissi. Sulaspoiss oli hirmus õel ja pani kättemaksuks naabri talu põlema. Ning lõpptseen, see kus minul oli see ilus ja patriootiline lause, oli niisugune, et sulaspoiss viidi kahe konstaabli

vahel vangis ja ta pöördus veel väraval, kirjastas hambaid ja sisistas:

— Sa neetud valelik madu! Sinu pärast saan ma nüüd vangirauad!

Härra Hallis lõpetas, rüüpas tühjaks ka Sanglepa klaasi ning tõusis:

— Romantika ei kao kuhugi, härrad. Ainus vahe on see, et enne tekkis ta rumalusest ja teadmatusest, nüüd aga liiga suurest tarkusest.

H. L.

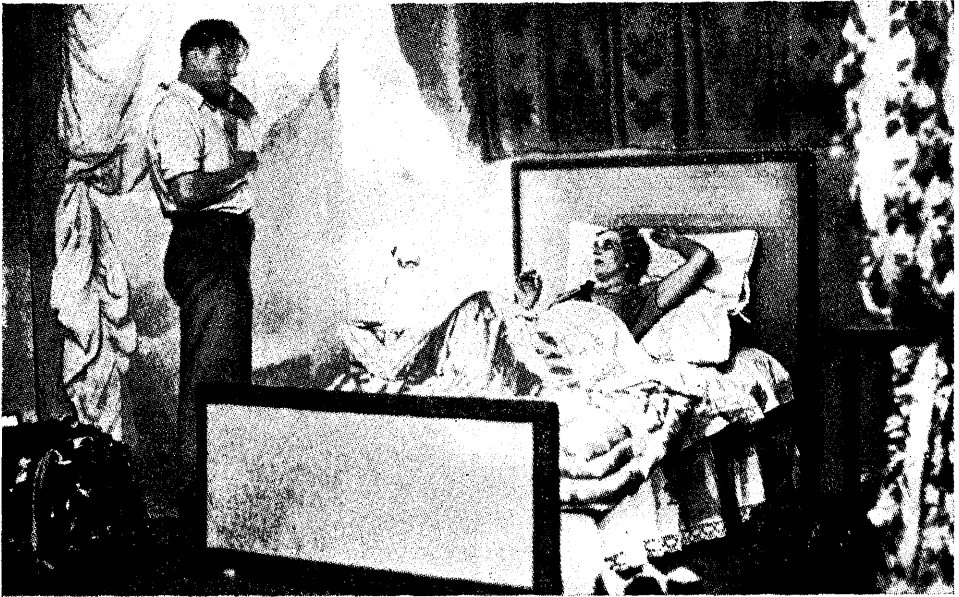
Märkmeid kahe uudisnäidendi lavastajaile

„Paradiis pörgus“, see Enn Vauguri tujuküllane laulumäng, mis on võetud ka mitme kutselise teatri repertuaari, ei tohiks dekoratsioonilt ühelgi väikelaval olla läbiviidamatu, seda enam, et kõigis piltides on sama lavapilt. Tähelepanu tuleb omistada aga valgustusele, kuna selle otstarbekas kasutamine loob mõjuvaid efekte ja aitab näitlejailgi meeleoludesse süveneda. Kus seda võimalik pole elektriga läbi viia, seal võib edukalt kasutada väikesi petroleumlampe, asetades need mõlemale poole portaali mitmesse kõrgusse ja nõnda, et lava tagant nende tuld saab järjest väiksemaks keerata. Soovitav oleks, et maja otsas on kaks akent. Ukse ette väike esikuke mõnest madalast kulissist ja mänguvõimalusi saab mitmeti suurendada. Üldse, kuna lavapilti pole vaja muuta, siis võib selle detailideni loomutruult üles ehitada, kasutades pöranakatteks kas või ehtsat sammalt jne. (Linnalaulu imiteerimises annab üllatavaid tulemusi märja pudeli hõõrumine korgiga.)

Tegelaskonnast pole siin kedagi eriti esiplaanile tõsta — kõigil on täita vasturikas osa. Ja juba autorilt antud karakterlike joonte abil ei peaks see sünnitama raskusi vähemvilunenutelegi. Peaasi — ikka loomulikkus, lihtsus, südamlilik suhtumine ning hoogus tempo vahelduvalt pausidega, mis on aga täidetud tiheda tumm-mänguga ja illustreeritud meeleolukohase muusikaga.

Anne hingestamine on usutavam ja kergeim äärmiselt sumestatud-tagasihoidliku mängulaadi juures, aga see ei ütle, et tal puudub üldse lahtiselt jõuline toon. Muide, see purskub ainult 4. pildis kord esile. Kati on lõhkemas elujõust, nõnda et see särab vastu silmadest, jutust, liikumisest ja mõttestki. Ent hoidutagu siin laaberdamisest ja labasusest, millele kallak on olemas. Liidi osa võimaldab luua huvitavalt kohmaka ja lopsaka tüübi nende erivarjunditega, mis on omased vanapiigadele. Ta on kuidagi kandiline ja koomiliselt lihtsamelne, aga siiski sümpaatne. Seda ei võiväita Milli suhtes. See primadonna on iga toll uhke, kõrk, üleolev, elegantne, n.-n. külm iludus, kelle parim noorus on möödas ja kes seetõttu haarab kinni kõikidest võimalustest, et aga taas mängida esimest viulit.

Jüri on aus ja karm, kelle põhimõte lastekasvatases on: hirmu ja armu mõlemad. Tingeduse joont tal ei ole, ennem vanusest tingitud alistumise traagikat noorusele. Ettevaatust nõuab ta purjusolek 4. pildi alguses. Siin ei tohi olla rääskamise tooni ja siin peab piinlikult nõudma veenvat kahetsustunnet ning hirmu Anne saatuse pärast. Ruudu on nagu armastajad ikka — vähimalt laval — ilus, südamlilik, tõsine. Ja kannataja-ilmeline. Aga kus ta on vihane, seal ta on seda põhjalikult ja jõuliselt.

Stseen N. Mangala - E. Vaiguri näidendist „Adam ja Eeva“ Narva teatri lavastuses.

Hoogsus ja üleolek tema kokkupõrkes külapoistega annab talle elava inimese lihavere, mis muidu ähvardab sentimentaalsuse ja pilvedel hõljumise tõttu teisiti paista. Kalle on vigurivänt, loodud naerma, nokkima ja edvistama, kuigi see pole tema juures kergemeelsus. Tõeliselt on ju temagi tarmukas teoinimene, aga kui olukord nõuab — ja see nõuab — miks siis mitte ajada eluvärk joone dünaamikaga, sädeleva huumoriga? Önn kaasa, sa oled õhtu lemmikkuju ja saali hea tuju allikas! Eedu on jõuline, sünge, ennem salatsevalt vihkav kui arusaavalt hindav. Eedu isa Priidik on luurav ja kaval tüsedavõitu mees, kes just oma paksuse tõttu ei viitsi põhjalikult tige olla. Kurvits on kergatslik, naeruväärne kuju, kes mõtleb enesest rohkem kui ta on. Esinemine libe, pugev, koomiliselt agar naiste armu võitma. Poolharitlane-vanapoiss.

Kärpeid annab teha paaris kohas. Nimelt ära kärpida lk. 40 Ruudu ja Anne kõneluse näitlejate moraalist. Seda järgmiselt: „küllap ma isegi punastasin sellepärast.“ Anne vastab: „Pole viga, videvik on,

ei näe nii kaugel“ ja edasi nagu raamatus. Teine kärpe on Eedu ja Liidi kõneluses lk. 67, kus jääb alles Eedu esimene lause: „Ju siis tahan.“ Muu kõik maha kuni Liidi jutuni. Siis Eedu viimne lause muuta järgmiseks: „Kui nüüd leiaks hea plaani, mis Anne mõtted linnapoisist eemaldaks.“ Ja Milli astub juure oma jutuga, millest peab maha tõmbama: „Ja mitte valetades, vaid tõtt rääkides.“ Edasi kõik endine.

Muusikalisi palu ei tohiks esitada sooloonumbreina, vaid kõik peab tulema iseenesest, meeolutsedes, mänglevalt. Siis ei jää publik külmaks ja — lõpp hea, kõik hea.

N. Mangala ja E. Vaiguri „Adam ja Eeva“ („Ajalehe-abielu“) paistab algul dekoratsioonilt üsna keeruline, kuid tegelikult pole see nii. Nagu seda tegi Narva teater, ei tarvitse kaht tuba laval sugugi vaheseinaga eraldada. Seda on isegi hädaohtlik teha, sest siis ei saaks mängu viia lavasügavusse. Aitab sellest, kui tagaseina keskelt ulatab 2 meetri laiune n.-n. „säärvand“ lava keskele. Seda võib pikendada mingi lillelise kardinaga, mis võib korduda seinaniisi ees. Ust vaheseinas pole siis üldse

Steen N. Mangala - E. Vaiguri näidendist „Adam ja Eeva“ Narva teatri lavastuses.

vaja, vaid käigud toimuvad eest mõlemale toale kuuluva „territooriumi“ kaudu. Eel-mängu lava on lihtsaim: kõva magamisla-vats ja mõni pakk-kast ja jahukott. Selle koristamine ei tohi kesta üle 3 minuti. Sa-muti on võimalik pisilava ette ehitada kori-doripilti peagu ilma mööblita (et jälle oleks võimalus paari minutiga endine tuba üles seada). Raamaturiiuli võib edukalt kombineerida seinatühemikku. Piiratud võima-luste juures võib sama teha voodiga.

Tegelasist raskeim roll on Eeva. Ja kuna teosel puudub pinev intriig, siis on leeb kõik Eeva varjundirikast osakäsitlusest, kuidas teos mõjule pääseb. Eeva on kapriis-ne ülimal määral, kergesti ärritatav. Veel pole üks tunne õieti lõppenud, kui juba teine murrab sisse. Ikka bravuurselt, koo-mikasse kalduvalt, ei tohi aga paista fors-seerimisena. Ta kirju minevik „õigustab“ seda, ja aastad ka. Üle kõige hindab ta mehe juures füüsilist isikut. Lõpp-pildis aga peab ilmne, et seekordne juhtum teda siiski on sügavamalt haaranud — hetkeks peab paistma ehtsat kahetsust ja valu. Aga mitte tahtes end tunnistada võidetuks „ühe lihastekimbu“ poolt, ta teeskleb jälle üleole-

kut. Andeka näitleja osa. A a d a m on ra-hulik, pikatoimeline, südamliselt hea ja sentimentaalsusse kalduv. Ta vähemalt igatseb mõnusat perekondlikkust üle kõige. Tema igakülgne üleolek Riksist peab kõi-gile silma torkama.

Ja siis R i k s. See on vedrutav, klanitud, peenutsev kraade, kelle naer on kunstlikult üleskrivitud mekutamine, lühike ja pinna-pealne, kelle liigutused on lohakalt elegant-sed-olla-tahtvad, kes igas olukorras leiab ruttu kohanemismooduse ja kes lõpuks po-legi põhjani rikutud inimlaps. Nõnda on ta vaid tänaval harjunud kergemini „valluta-ma“ ja nõnda vallutab ta ka laval. Kuid suur hädadoht on siin sattuda liialdamisse, millest iga hinna eest peab hoiduma. Eriti tagasihoidlik peab Riks olema kohtamises Eevaga, sest muidu poleks usutav, et Eeva-sarnane naine julgeks selle vateeritud õlga-dega hampelmanniga end rahva hulgas näi-data. Sõnaline osa juba ise võimaldab Rik-sil kujuneda õhtu naelaks, kui see muidugi on serveeritud saali kostvana ja painduvalt. Muide, ka tema viimses pildis lavale tulek võiks olla antud kergelt joobnuna.

Milli-osalisel on võimalus end Eeva

vastandtüübina teha kõigile armsaks. Ta on sundimatu, õrn, lihtne, hoolitsev, pisut arglik ja sellega Aadamale imponeeriv. Leena on tragi maanaine, laia-lohmaka jutuga, otsekohene ja muretsev ema, kui asi puutub saamatusse pojasse. Tema endastmõistetav lihtsus on koomiline selles miljöös, kus iga seik on ümbritsetud peenuse kassikulla säruga. Voorimees on muhe habemik paraja nõokamislustiga parajasse paika. Ta naine Anna ja õmblusmamsel Luise on kadetsevad ja virisejad tühjajutukerutajad, hästi libeda keelega ja vilkad teisele auku kaevama. Nende trio, kuhu nad tirivad ka pahaaimamatu Leena, võimaldab kuulda-näha tihedat „naisorkestrit“, nagu seda nende peenemad õed kohvikuiski nii agarasti harrastavad.

Paraja tempo juures ei tohiks see mäng kesta üle 100 minuti. Muide, et Riks võiks näidata oma „õiget palet“, siis on tal 2. vaatuses võimalik lasta söögilaua juures üksisöömist üsna põhjalikult proovida, kusjuures ta segajate ilmudes võib lihatüki või pala, mis tal on parajasti hambus, poetada

K. L.

Õpiringlaste hinnanguid ja soove

Huvitavaid iseloomustusi õpiringide töö tulemusist ja raskusist sisaldavad paljude õpiringide juhatajate poolt esitatud vastavad erimärkused aruandele. Neis peegeldub ka rohkesti tegelikest oludest ja tööst väljakasvanud vajadusi ja soove õpiringide ala edaspidiseks korraldamiseks, mis väärivad ja vajavad tähelepanu. Järgnevalt teeksin kokkuvõtteid ja esitaksin iseloomustavamaid katkeid kõnesolevaist märkustist.

Õige mitmed õpingid on suutnud oma tegevuses jõuda juba kindlamale alusele, saades kohtadel hinnatavaks hariduslikuks harrastuseks, traditsiooniks. Kuid õnnestumisi on tihti olnud ka nooremates õpingides. Ühe vanema, pidevalt töötanud õpingi juhataja kirjutab:

„Kui õpingi algaastail mõned hoidsid sellest eemale, ei olnud nagu täielikku aru-

taskusse ja hiljem veel pörandalegi. Üldiselt — selles mängus on detailidel suur ja elustav ülesanne. Ja see on maksev kõigi tegelaste kohta. Et selle tulemuseks on meeldivalt veedetud õhtu, selles ei tarvitse kahelda kellelgi. Ja see, mis on teoses õpetlikku-kasvatavat, peaks juba iseenesest pealtvaatajaid sundima oma suhtumist ümbuskonnale ja kaasinimestele konrollima.

Ettevaatlik peab olema Aadama lahtiriie-tamisega. See aluspesuni koorimine võib küll kergekaalulisema publiku hulgas tekitada heameelekahinat, kuid üldiselt see mõjub banaalselt. Aitab sellest, kui särgi peale tõmmata mingi toakuub või hommikmantel, sest pärismagamisele ta ju ei saagi mõelda — Eeva sööb selle kavatsuse alati ära. Ainult pildi lõpus, jah, aga siis võib eesriie kohe langeda, või Aadam südametäie ja tül-pimusega kogu riietuses voodisse heita. Eeva juures on see asi lihtsam: tema sädelev siidpidžaama ei mõju inetult ja tema ümberriietumine toimub varjatult seinanišis.

saamist töötamisviisidest, siis nüüd on koon-dunud sinna kõik ümbruskonna noored, isegi need, kes muidu seltskonnatööst osa ei võta. Iga aasta tulevad juurde kooli lõpetanud noored. Aga ka vanemad inimesed viibivad meeleldi töökoosolekuil. Mõnel koosolekul olid eriliseks tulipunktiks vaidlused.“ (Salme Neuman — Pühajärve.)

„Õping on töötanud lühikest aega. On näha siiski suurt huvi õpingi töö vastu. Eriti elavaks muutub alati keskustelu. Ol-lakse väga huvitatud, kui arutatakse n.-n. elulisi küsimusi, mistõttu ka celoleva aasta kavva võeti seltskondliku kasvatuses küsi-musi. Õpingitöös erilisi raskusi ei esine-nud. Valitses sõbralik suhtumine ja huvi-küllane töömeeleolu.“ (Erika Amos — Res-tu, Valgamaal.)

Kui ühelt poolt rõhutatakse praktiliste

Stseen Luts-Särevi „Sügisest“ Töölisteatri lavastuses.

alade suuremat vajalisust ja ka huvitavust, ei saa teiselt poolt jätta tähele panemata ka mitmesuguste üldhariduslike teemade suurt harivat väärtust, eriti aga seda, et need annavad suuremaid võimalusi töös vajalise pinge ja mõttevahetuste tekitamiseks. Suurel määral on käsitlusaine edukus olenev ka vastavatest juhend-töökavadest. Praktiliste ainealade suuremat huvitavust märgivad näiteks Hageri, Temida j. t. õpingid.

„Nagu kogemustest näha, on Hageri noorsugu huvitatud rohkem praktilistest aladest, kuna igasugused teaduslikud üritused leiavad vähe tähelepanu. Selle osaliseks põhjuseks võib olla liikmete noorus.“ (Linda Ilmet — Hageri.)

„Huvitavad rohkem üldkõnealad ained kui rakenduslikud.“ (Pühajärve.)

„Õpingilased on huvitatud vaidlusõhkuist. Neil on võetud sõna kaunis elavalt ja asjalikult!“ (Sauvere.)

Mõned õpingid on pühendunud mingi eriala järjekindlale arendamisele, suutes saavutada ka tähelepanuvaid tulemusi.

„Selleaastase õpingi töö erakorraline

ingeniivsus oli tingitud noortele meeldivast aine- ja noortepäevale ettevalmistusest. Näitekunsti ala võeti läbi kaunis tublisti. Igakord enne praktilist osa oli teoreetiline loeng ühes praktiliste harjutustega. Erilist tähelepanu leidis hääldamine.“ (A. Koel — Karja.)

„Õpingiline tegevus oli erakordselt elav ja saavutusigi oli küllaldaselt. Kodu-uurimise töö oli raskem kui ette võis arvata ja ka küsimuskavade hankimine oli raske, rääkimata rahalisest kitsikusest. Kodu-uurimine aga töötab muutuda väga huvitavaks, sest see tutvustab kodukoha elu-oluga ja teeb ka oleviku vastu tähelepanelikuks.“ (Liis Kallas — Rannu.)

Ka kohtades, kus õpingilise töö edukaks arendamiseks on eeldusi vähem, on suudetud sel alal hea tahtmise juures jõuda hinnatavate tulemusteni. Nii näide Petserimaalt:

„Võrreldes eelmise aasta tegevusega on töö andnud rohkem tulemusi. Huvi on kasvanud: käidi järjekindlalt koos üks kord nädalas. „Guljänjevaim“ hakkab kaduma,

tung enesearenduseks avaldub tugevasti. Alkoholitarvitamine ja suitsetamine hakkab noorte seast kaduma.“ (S. Rebase, kooli-juhat. — Truba.)

„Teeolude tõttu isoleeritud ümbrusest (novembrist aprillini) ja asukoha tõttu kultuurilisest keskusist kaugel ning noorte majanduslike ja teenistusolude tõttu võimaldub väga lünklikult võtta siin osa üldisest elust Eestis...“

Muide, paikkonna rahva traditsioonidesse juurdunud võõrisklus kogu „suhhna värgi“ vastu, kultuuriliselt 60 aastat ajast tagaolek ja kitsad majanduslikud olud, kus juba 5 senti on võimatu ohverdada üldiseks hüveks, ei taga suurt edu töös. Aga lootus tulevikku on kah hea asi.“ (Atso Matkur, õpet. — Molnika.)

Raskuste ja puuduste osas märgitakse esijoones kogenud juhtide puudust või nende vähesust. Näiteks:

„Raskusi tekitab haritumate tegelaste puudus, kuna juhtkonnas annab end tunda teadmiste ja kogemuste vähesus ja isegi osaliselt piiratud ainelised võimalused.“ (Joh. Kivimäe, põllutöökooli h. — Läsna.)

„Elame metsanurgas, haritud inimestest kaugel, ja oma elu parandamiseks võiksime palju teha, aga puuduvad kohased ruumid ja juhid.“ (S. Lillemägi — Tarakvere.)

Järgnevalt iseloomustavaid näiteid:

„Märjamaa ei ole sobiv koht õpiringile tegutsemiseks, tegevusalasid on liiga palju, huvid on laiali valgunud. Töö tuli katkestada õpiringlaste aja ja huvide puudumise tõttu (viimasel töökoosolekul oli vaid 2 liiget). Juba varem oli katsetatud selle tööga kaks korda teiste isikute juhtimisel, mis surid aga aastase töö järele välja. Mina olen katsetanud 2 aastat, kusjuures tuli end üle pingutada liikmete kooshoidmisega. Töö algul oli kavas mõndki huvitavat, mis tuli jätta tegemata liikmete ebakorrapärase kooskäimise tõttu. Otsustasin jätta töö seisma, kuna noored ise avaldavad soovi edasitegutmiseks.“ (H. Jõerand, õpet. — Märjamaa.)

„Eriline takistus vabaharidustöök on ümbruskonna passiivne suhtumine vabaharidustöösse. Tehakse noortele takistusi õpiringi tööst osavõtmisel. Sellele vaatamata

leidub ka neid noori, kes löövad väga aktiivselt kaasa. Jääb vaid soovida, et needki vähesed ei loobu enesearendamisest vabaharidustöö näol. On tarvis häid juhte...“ (L. Siniaas — Võhandu.)

Tegelikest olukordadest ja kogemustest tingituna esitavad paljud õpiringid mitmesuguseid soove ja ettepanekuid.

„Olen kogenud, et õpiringi vastu on elav ja pidev huvi. On selge, et vabaharidustöös omab õpiring suurt tähtsust. Kuid õpiringide pidevaks ja edukaks tööks on vajalik pöörata tähelepanu tõsiasjadele ja neid võimaluse järgi täita:

1) Õpiringide juhtkond on mitmeti erinev. Usun, et iga õpiringi juhataja omab erinevaid meetodeid ja suhtub oma ülesannetele oma seisukohalt. Oleks tungivalt vajalik, et õpiringide juhatajad saaksid vastavate ettevalmistust, milleks tuleks korraldada üliiriigiline õpiringide juhatajate kursus, mis peaks vältama vähemalt kaks nädalat.

2) Peaks ilmuma süstemaatiline õpiringi juhi käsiraamat. Selle puudumine on suureks miinuseks.“ (V. Hiiesalu, preester — Lühamaa.)

Õpiringi kursuse korraldamine, vähemalt nädalane, on väga soovitav.“ Või: „Minu isiklik soov oleks, et õpiringide juhtidele korraldataks igal aastal eri-täienduskursused.“

Muide erikavade-tööjuhendite hulgas soovitakse neid näiteks ka muusika-õpiringidele.

„Andis tunda ka vastava muusikalise õpiringi kava puudumine. Oleks väga soovitav, kui Haridusliit koos Lauljate Liiduga töötaks välja üksikasjalisema aastatöökava muusika-õpiringi ja segakoori jaoks, mida saaks kasutada koha peal tegelikus ringi või koori töös. Niisuguse kava ilmumine muudaks paljude laulukooride tegevuse sisukamaks ja mõjutaks õpiringilise töömeetodi kasutamist ka seal, kus see seni puudub, ning aitaks väga palju kaasa ka koorilauljate vaimse tasapinna arenemiseks ja kultuuri tõusuks lauluvara keskel.“ (Vold. Haidek, õpet. — Kioma.)

Õieti on tuntud mitmel pool ka õpirin-
dage jaoks erikirjanduse soetamise tarvet.

„Töö üldiselt edukas. Raskendavaks as-
jalooks on õpiringi õpikute puudumine. Sel-
lest küsimusest on olnud juba varemgi juttu.
Loodetavasti saab õpiringi töö tulevikus an-
da veel palju suuremaid tulemusi, kui meil-
gi ilmub õpikuid, eriti õpiringidele.“ (Aug.
Kelder — Lääne-Mõisaküla.)

Ka peetakse väga soovitavaks raadio-

ringhäälingu kaudu õpiringidele vastavate
saadete, eriti näitlike töökoosolekute, kor-
raldamist.

„Usun, et õpiringide töö edukuse tõst-
miseks oleks kõige tõhusam abi heast ees-
kujust. Kuna aga maainimestel on sageli
raskusi õpiringide päevadest ja kursustest
osavõtmiseks, siis oleks siin suureks kasuks
säärane raadiotund õpiringi tegeliku koos-
oleku edasiandmiseks nagu seda kuulsime
k. a. märtsis.“ (M. Albri — Nabala.)

Hugo Viires

Rahva maitset lagastava ja väärtuseta
kirjanduse vastu tuleb võidelda kahel rin-
del. See tähendab seda, et peame vastu as-
tuma nii algupärasele kui ka tõlkekirjan-
dusele, kui ta kuulub sellesse liiki. Kuna
meie pahnakirjanduse koguhulk on kasva-
nud peamiselt tõlkekirjanduse arvel, siis
peatumeegi kõigepealt tõlkekirjandusel.

Iga maa kultuuriehituses on väga täht-
saks teguriks väliskirjandus kui võõraste
kultuuride tutvustaja. Juhtiv eliit, kes tahab
oma rahva vaimuelu mitmekesistada, satub
paratamatult kokku tõlkekirjanduse prob-
leemiga. Tänapäeval pole tõlkekirjanduseta
mõeldav enam ühegi maa vaimuvara. Eriti
on aga väikerahva kultuurielu intensiivsus-
tamiseks ja vitaalsustamiseks tähtis omada
laiahaardelist ning väärtuslikku tõlkekirjan-
dust.

Meil Eestis on tõlkekirjanduse kultuur-
sest tähtsusest üsna varakult aru saadud.
Juba enne iseseisvumist meil ilmus roh-
kesti tõlkeid teiste rahvaste kirjandusest.
Viimaste aastaste kohta võime aga ütelda,
et meil on tegemist otse tõl-
kekirjanduse laviiniga. Suur
hulk kirjastusi on hakanud hoolitsemata ees-
kätt just tõlkekirjanduse turulesaamiseks
eest. Tõlketeoseid tuleb nüüd küll jooks-
vate seeriade kaupa, küll üksiviisi. Raamatu-
kauplused ja avalikud raamatukogud, era-
raamatukogudest rääkimata, aina kubisevad
tõlketeoseist.

Pahnakirjandusest

Säärane intensiivsus tõlkekirjanduse soe-
tamisel on loomulikult kõigiti tervitav ja
— kui lubatakse ütelda — positiivne. Sellele
tuleb vaadata kui vaimukultuuri rikastami-
sele teiste rahvaste vaimuloomingu saavu-
tustega, mis laiale lugejaskonnale keelte os-
kamatusesse tõttu muidu jääksid tundmatuks.
Oleks ääretult kurb, kui meil puuduksid sel-
lased vaimuaarded nagu „Zarathustra“,
„Söekaevurid“, „Jumalaema kirik Pariisis“,
„Seitse venda“, „Niels Lyhne“, „Jean
Christophe“ või Dante, Flauberti, Voltaire'i,
Sillanpää või paljude teiste geniaalsete mõt-
lejate ning kunstnike tööd. Kui võrratult
palju erisugust elufilosoofiat, maailmamõis-
tatamist ja elutunnetamist on neis! Kõik see
on nüüd ka meie rahva päralt ning meie va-
ra. Ja tahaks soovida, et meilgi tõuseks mõ-
ni niisugune tõlkekirjanduse suurkuju
nagu Tšehhoslovakkial on Jaroslav
Vrehlicky näol.

Tõlkekirjanduse hoogsa soetamise tu-
hinaga käib meil teiselt poolt aga kaasas
rida negatiivseid nähtusi. Meil ei tõlgita
mitte üksipäinis seda, mida meil pakili-
selt vaja ja mil on väärtust. Meil läheb
trükimasinast läbi ka suurel arvul raama-
tuid, mis oma kvaliteedilt on kas täiesti kü-
sitavad või koguni pahnaliselt alaväärtusli-
kud. Need on teosed, kus kirjeldatakse pea-
miselt madalate instinktide ja kirgede üles-
piitsutatud puhanguid — väärarusa-
sitluses, ilma psühholoogilise

analüüsita ja kunstilise sisendusjõuta. Või siis teosed, kus ilutsetakse üliposiitiivselt „kõrgete inimlike ideaalide“ kallal üsna magedas ja vesises sentimentaalses žargoonis.

Küsime nüüd: mis põhjustab niisuguste raamatute turulepaiskumise? Kas puuduvad kirjastusil, kust neid kõige enam tuleb, vastava arusaamisega isikud, juhtides nõnda kogu asja vääriti? Või polegi enam võtta paremat tõlgete tegemiseks väliskirjandusest?

Olukord selles suhtes nii halb siiski ei ole. Meil on küllalt teadlikke inimesi ning ka maailmakirjanduse varasalved on ammendamatud. Ei, siin on tegemist ühest küljest jällegi ühe nn. „sotsiaalse tellimusega“. Lugejaskond oma lihtsameelsuses nõuab säherdust lugemismaterjali hallilt veniva argipäeva askelduste ning meeleolustemiste vahele. Inimene mõnuleb, kui ta raamatu igalt leheküljelt leiab seda, mille lähedale ta elu reaalsuses pääseb haruharva — skandaalset, sensatsioonilist, põrutavat. Olgu sedalaadi sündmused siis kas kriminaalsesse, seksuaalsesse või romantilis-erootilisse valdkonda kuuluvaisse situatsioonesse ohtralt põimitud. Ja inimene ei mõnule, kui ta neid ihaldatavaid pilte, stseene ja nilbusi raamatuid ei leia või kui need on antud tagasihoidlikus toonis ja peene kunstilise ning psühholoogilise väljatöötusega. Et nõnda siis leida lugejaskonnaga hea kontakt ja täita tema „ühiskondlik tellimus“, selleks kirjastused, teiste hulgas nimekadki, kes majanduslikult hästi kalkuleerivad, tulevad publiku maitsele meeleldi vastu. Ning sedasorti tõlkekirjandust raputatakse otsekui varrukast...

Tagajärjed? Nendest me kõnelesime juba eespool, siin puudutame veel mõningaid. Teatavasti on meil tõlketeoste (ja algupäranditegi) kirjastamine piiratud. Kui aga pidevalt avaldatakse säärast pahnakirjandust, siis selle tagajärjel ei pääse enam kirjastamisele kõrgeväärtuslikud raamatud. Teiseks piirab seesugune tõlkekirjanduse uputus meie oma algupärase kirjanduse trükkivõimalusi, selle levikut ja seega üldist omakultuurilist progressi. Ka

teatavat rahvamajanduslikku kahju peame seoses sellega märkima, sest meie raha läheb välja, ehkki tõlkeõiguste eest maksetavad honorarid pole eriti suured. Enim kannatab selle all aga, rõhutagem, luigeja skond, kuna tema kultuuritaset, kunstimeelt ja eetilis-esteetilist nivood eespoolnimetatud kirjandus ei vii edasi, vaid just vastupidi. Kuhu aga jääb nõnda tõlkekirjanduse tähtis ja viljastav missioon?

Tõlkekirjanduse probleemi tuleb võtta väga tõsiselt. Pole sugugi loomulik, et kirjastajad alati ja eeskätt lähtuvad puhtäri- lissist kaalutlusist. Kirjastajad peaksid üle oma näppude nägema ka sügavamaid ja tõsisemaid vaimeid vajadusi. Niisuguseidki äärmiselt kõrge tasemega teoseid, mis oma kunstilises, elulises ja ideestikulisel täiuslikkuses on võimelised äratama ülimat imetlust, leidub rahvusvahelises kirjanduses sellases külluses, et kui me ka enam ühtki pahnateost ei tõlgiks ega kirjastaks, siis käiks meile kõigi nende väärtuste kirjastamine ometi üle jõu. Kui valus on aga nüüd mõtelda, et iga ilmunud ja ilmuva makulatuurteose pärast on meil ilmumata jäänud ja jääb ka edaspidi mõnigi esmajärgulise tähtsusega tähtteos väliskirjandusest!

Säärase väliskirjanduse kahjuliku impordi piiramiseks tuleb leida tõhusaid vahendeid. Määrus, mis ette näeks avalikele raamatukogudele tõlkekirjanduse soetamise ainult haridusministeeriumi kaudu, kus võimalus oleks tõlke teoste nimekirjust kustutada halvad teosed, aitaks siin palju kaasa seisukorra parandamiseks. Või kui see ei peaks osutama veel küllalt mõjusaks vahendiks, siis tuleb nõuda, et tõlketeoste käsikirjad läheksid enne nende avaldamist läbi selleks eriti ellukutsutud asjatundjate komisjonist.

Algupärane ilukirjandus, nagu öeldud, ei sisalda endas sel määral rahva eetilist ja esteetilist meelsust kahjustavaid ohte. Meil praegu puuduvad kriminaal-, seiklus- ja kõmuromanide kirjutajad. Ajalehtede joo- nealused ja teised väljaanded on ca 90 prot-

sendiliselt täidetud väljast sissetoodava kõmu ja bluffiga. Omamaise kirjanduse kohta teeb ka kriitika oma otsuse (tõlkekirjandust meil tavaliselt ei arvustata); mis leitakse olevat halb, seda rahvas ja raamatukogud ka ostavad vähem. Ainuke kirjandusliik, mis leiab oma madalast tasemest hoolimata oht-rasti kasutajaid, on näitekirjandus. Vastavate kursuste, loengute ja selgituskoosolekute korraldamisega näitejuhtidele saab aga selle vastu võidelda. Üldse tuleks

igasugu pahnakirjanduse leviku piiramiseks ette võtta üleriiklikke aktsioone hästijuhitud selgituspropaganda näol. Ja raamatunädala asemel korraldagem kordki ka alaväärtusliku kirjanduse vastu võitlemise nädal.

Nende vahendite tarvituselevõtuga saavutaksime kaks eesmärki korraga: aitaksime võidule väärtkirjanduse ja tasandaksime teed rahva ilumeele süvendamiseks ning moraalse taseme tõusuks.

Mitmesugust

Teadaanded

E. H. asemike kogu koosolek.

Eesti Haridusliidu juhatus otsusel 15. detsembrist s.a. peetakse liidu asemike kogu koosolek neljapäeval, 4. jaanuaril 1940. a. kell 15.00 Kodumajanduse Instituudi ruumes Tallinnas, Hariduse tän. 8.

Täpne päevakord teatatakse vastavate kutsetega.

Tähistatakse kirjanik H. Visnapuu 50. sünnipäeva.

Järgneva aasta 2. jaanuaril saab luuletaja Henrik Visnapuu 50 aastat vanaks. Sel puhul korraldatakse organisatsioonide poolt ühiselt Tallinnas 14. jaan. vastav pidulik aktus „Estonia“ kontsertsaalis, mis antakse edasi ka raadio kaudu ja mida palume lahkesti jälgida. Samuti on soovitatav raadios jälgida vastavaid lisaettekandeid ja korraldada ka kohapealseid aktusi, kirjandusõhtuid või muid sobivaid üritusi.

Näitejuhtide- ja deklamatsioonikursus.

Eesti Haridusliit korraldab 29. det. 1939. a. kuni 5. jaan. 1940. a. näitejuhtide kursuse ja 7. jaan. 1940. a. kuni 10.

jaan. 1940. a. deklamatsioonikursuse Tallinnas.

Näitejuhtidekursuse kavas: 1. Näidendi valik ja analüüs. 2. Kuidas õppida ja välja töötada oma osa. 3. Stseenide lavastamine kursuslaste poolt. 4. Peo korralikuks läbi viimiseks ettevalmistav tegevus: ülesannete jagamine etenduse puhul, kord laval ja pidusaalis ning näitejuhi osa selles. 5. Žest, miimika ja lavaline liikumine. 6. Tüüpide loomine. 7. Improvisatsioon. 8. Näitejuhtide poolt ülestõstetud küsimuste lahendamine. 9. Tutvumine Tallinna näitelavade ja Kopli uue rahvamajaga. 10. Õhtused etendused Tallinna teatris. Võimaluse korral ühe maapeo külastamine ja hiljem selle arvustamine.

Deklamatsioonikursuse kavas: Deklamatsioonist üldse ja vastavate palade kätteõppimine ja väljatöötamine ning lavaline häälamine.

Osavõtumaks: näitejuhtide kursusest 3 krooni ja deklamatsioonikursusest 2 krooni.

Osavõtjad saavad raudteel 33%-lise hinnaalanduse, milleks tuleb osta lähtejaa- mas kongressi pilet.

Kursuslasil koguneda 29. det. k.a. kella 10-neks E. Haridusliidu ruumidesse, Uus tn. 2—2.

EESTI HARIDUSLIIT.

Ümberkorraldusi E. Haridusliidu juhtkonnas

Teatritarvete lao lahutamise ja E. Haridusliidust ja selle muutmiseks iseseisvaks majanduslikuks ettevõtteks läks sellega koos uue ettevõtte juhatajaks ka end. liidu juhataja E. v. V e n d e r. Juhatus soovil jäi ta siis veel edasi liidu peasekretäriks, kuni leitakse sellele kohale sobiv isik. Kuna E. Vender siirdus edaspidi tegevusse veel teistelegi majanduslikele tegevusaladele, siis palus ta novembri kuul uuesti vabastada enast liidu peasekretäri kohalt.

Ühenduses sellega pidas liidu juhatus 23. nov. koosoleku, kus olid arutusel liidu töökorraldusse puutuvad küsimused. Juhatus võttis teatavaks E. Venderi palve ja otsustas ta vabastada peasekretäri kohalt arvates 1. det. s. a. Seega oli E. Vender E. Haridusliidu töö juhtijaks täpselt 14 aastat.

Juhatus nimel tänas hra Venderit E. Haridusliidus tehtud tegajärjekka töö eest juhatus esimees E. S ä r g a v a ja avaldas lootust, et lahkumisega peasekretäri kohalt ei peaks katkema side E. Haridusliidu ja tema kauaaegse juhtiva tegelase vahel. Samuti tänas lahkunut peasekretäri kauaaegse töö eest ka koosolekul viibiv Haridusministeeriumi esindaja nõunik A. L e i n j ä r v, kes kriipsutas eriti alla E. Venderi teeneid E. Haridusliidu majanduslike ettevõtete organiseerimisel.

Samal koosolekul valis juhatus uueks peasekretäri kohuste täitjaks senise liidu konsulendi P a u l V a h i, kes samal koosolekul andis ka nõusoleku enda valimiseks.

Ühenduses E. Venderi lahkumisega peasekretäri kohalt tegi juhatus muudatusi ka oma ametite jaotuses. Uue jaotuse kohaselt on liidu juhatus esimeheks E. S ä r g a v a, esimehe abideks J. R u u s ja E. V e n d e r, kusjuures viimane on ka asjaajaja juhatus liige, kassahoidjaks J. P i i s k a r, sekretäriks A. S ä r e v ja ametita juhatus liikmeks M. R e i s i k.

On selgunud 1938./39. t.-a. töötanud õpiringide tööpremeerimise tulemused. Vastava hindamiskomisjoni ettepanekul on

Uus peasekretär.

Paul-Leonhard Karli p. V a h i sündis 13. detsembril 1911. a. Tartumaal Kuuste (end. Haaslava) vallas Tuigol mõisakutsari pojana. Koolitarkusega ta tegi tutvust kõigepealt Igevere ja Tuigo algkoolis. Lõpetanud 1929. a. kevadel Tartus H. Treffneri gümnaasiumi ta siirdus edasi õppima Tartu ülikooli õigus-majandusteaduskonda. Seejärel õppis filosoofiateaduskonnas, mille lõpetas 1939. a. sügisel. Akadeemiliselt kuulub Ü. S. Liivika perre.

Paul Vahi on olnud tegev ka ajakirjanduslikul alal, olles paljude ajalehtede ja ajakirjade kaastööliseks. 1935. aastal ta siirdus Petserisse Piirimaade Seltsi Petseri osakonna teaduslikuks sekretäriks. Samast ajast alates kuni 1938. aasta sügiseni ta oli ühtlasi Isamaaliidu Petserimaa sekretäriks, juhtivalt tegev paljudes Petserimaa organisatsioonides ja Petserimaa III eesti hariduskongressi organiseerijaid. Eesti Haridusliidu teenistuses alates 1938. a. sügisest.

Premeeritud õpiringid

kinnitatud preemiade määramine premeerimisest osavõtnud õpiringidele järgmiselt.

I järgu preemiad on määratud:

1. Lääne-Mõisaküla H-s. õpiringile, Läänemaal, juhataja koolijuhat. A. Kelder; 2. Kullamaa Põllumeesteseltsi teatri-ringile, Läänemaal, juhataja konstaabel A. Samet; 3. ÜENÜ Riisipere osak. õpiring, Harjumaal, juhataja prl. Eerika Toomet; 4. Leisi kooliringkonna noorteühing „Edu“ õpiring, Saaremaal, juhataja koolijuhataja A. Seppel; 5. Ohukotsu Maanoorte ringi õpiring, Harjumaal, juhataja koolijuh. J. Rõõm; 6. Pühajärve Raamatukoguseltsi õpir., Tartumaal, juhataja õpet. Salme Neuman.

II järgu preemiad:

1. Adiste Mnr. õpir., Võrumaal, juhataja koolijuh. A. Ivask; 2. Käravete Raamatukoguseltsi õpir., Järvamaal, juhataja põllum. Osv. Antov; 3. Lõopõllu Mnr. õpir. Saaremaal, juhataja õpet. Alv. Korsar; 4. Rannu Mnr. „Edu“ koduüritise õpir., Tartumaal, juhataja prl. Liis Kallas; 5. Sagadi n.ü. „Voog“ õpir., Virumaal, juhataja veterinaararst H. Tschakar; 6. Valguta õpir.-üh. „Arengu“ muusika õpiring, Tartumaal, juhataja L. Karu.

III järgu preemiad:

1. Karja N.-ü. õpiring Saaremaal, juhataja koolijuh. A. Koel; 2. Laeva Mnr. õpir., Tartumaal, juhataja H. Maser; 3. ÜENÜ Läsna osak. õpir., Virumaal, juhataja Joh. Kivimäe; 4. Nõmme naiselts „Avitaja“ õpir. „Areng“, juhataja õpet. S. Neuman; 5. Põltsamaa kodutööstuskooli kirjandusring „Säde“, juhataja õpet. L. Köst; 6. Tarakvere-Linnutaja k.-s. „Agu“ õpir. „Areng“, Tartumaal, juhataja S. Lillemägi; 7. ÜENÜ Vihula osak. õpiring, Virumaal, juhataja Alf. Rootalu; 8. ÜENÜ Vägeva osak. õpiring, Järvamaal, juhataja Rud. Pirn; 9. Võhandu Mnr. õpir. „Koit“ Võrumaal, juhataja Laine Siniaas.

Ergutuspreemiad:

1. Luiste Mnr. õpir. Läänemaal, juhataja R. Tuul; 2. ÜENÜ Nabala osak. õpir. Harjumaal, juhataja õpet. M. Albri; 3. Pamma Mnr. õpir. Saaremaal, juhataja O. Grepp; 4. Silla algk. n.-ü. õpir. Läänemaal, juhataja koolijuhataja J. Uustalu,

5. ÜENÜ Truba osak. õpir. Petserimaal, juhataja koolijuh. S. Rebase.

Peale selle on määratud eripreemiad: 1. Tallinna linnavalitsuselt määratud 50 kr., jagades ÜENÜ Tln osak. esperantoharu õpiringi, I õhtu algk. vilistlaskogu õpiringi ja Balti Puuvillavabriku juures asuva H.-s. õpiringidele. 2. Tartu linnavalitsuselt on preemiaks määratud Tartu rahvaulikooli kõneoskuse õpiringile kõites „Kalevipoeg“ 3. Pärnu maavalitsuse poolt määratud eripreemiad otsustati määrata järgmisile Pärnumaa õpiringidele: I Jõõpre Mnr. üldh. õpiring, juhataja õpet. G. Kaljuvee, II Lõpe Rks. „Kiire“ õpiringile, juhataja õpet. V. Kaldamäe ja III Voltveti Mnr. aianuduse õpiringile, juhataja õpet. Tarmo Undla.

***

Peale vastavaid materjale esitanud õpiringide tööedukuse premeerimise, otsustas E. Haridusliidu juhatus määrata veel ergutuspreemiaid pikemat aega pidevalt töötanud õpiringidele ja õpiringide juhatajatele. (*-ga on märgitud need õpiringid, milliste premeerimine on märgitud juba eespool.)

1. Vähemalt 10 aastat pidevalt töötanud on: 1. Neeruti Rks. õpiring Tartumaal, juhataja õpet. Jüri Saar ja Elo Ott; 2. Harju algk. õpir. Hiiumaal, juhataja õpet. Valdur Levinveer; 3. Virumaa r.-ülik. üldh. õpir. Kundas, juhataja Jaan Ruus.

2. 7 aastat pidevalt töötanud: 1. ÜENÜ Riisipere osak. õpir. Harjumaal*, juhataja E. Toomet; 2. Virumaa r.-ülik. kasvatusküsimuste õpir., juhataja õpet. H. Soorm; 3. Järise Mnr. õpir. Saaremaal, juhataja A. Varik; 5. Kaarma Mnr. õpir. Saaremaal, juhataja J. Allik; 6. Pühajärve Rks. õpir. Tartumaal*, juhataja õpet. S. Neuman; 7. Valguta üldh. õpir. Tartumaal*, juhataja L. Karu; 8. Valguta kehakasvat. õpir. Tartum., juhataja E. Sule; 9. Kasaritsa Jaani n.-ü. õpiring Võrumaal, juhataja õpet. Al. Tuvikene.

6 aastat pidevalt töötanud: 1. Järvakandi H.-s. õpir. „Valgus“ Har-

jumaal, juh. J. Särekõnnu; 2. Tõdva-Kõnnu Põllup. üh. õpir. Virumaal, juhat. Karl Raik; 3. Varja n-ks. „Koit“ õpir. Virumaal, juhat. L. Sibrits; 4. Virumaa r-ülik. naiskäsitöö õpir., juh. õpet. M. Roopere; 5. Käravete Rks. õpir. Järvamaal*, juhat. O. Antov; 6. ÜENÜ Vägeva osak. õpir. Järvamaal*, juhat. Rud. Pirn; 7. Keina algk. n-ü. õpir. Hiiumaal, juhat. õp. L. Sepp; 8. Leevre üldh. õpir. Läänemaal, juhat. A. Kasterpalu; 9. Lääne-Mõisaküla H-s. õpir. Läänemaal*, juhat. Aug. Kelder; 10. Elme Mnr. üldh. õpir. Saaremaal, juh. Rein Saarep; 11. Kavandi algk. n-ü. „Edu“ õpir. Saaremaal, juhat. õpet. O. Kalm; 12. Leisi kooliringk. n-ü. õpir. Saaremaal*, juhat. õpet. A. Seppel; 13. Nasva Mnr. õpir. Saaremaal, juh. S. Maripuu; 14. Vitsjärve algk. vil. kogu õpir. Viljandimaal, juh. A. Järva; 15. Omedo algk. õpir. „Lembi“ Tartumaal, juh. Ernst Kurss; 16. Mäksa Sarakuse algk. n-ü. õpir. Tartumaal, juhat. õpet. A. Toots; 17. Adiste Mnr. õpir. Võrumaal*, juh. õpet. A. Ivask.

5 aastat pidevalt töötanud: 1. Nabala algk. õpir. Harjumaal*, juhat. õpet. M. Albri; 2. ÜENÜ Mädapea os. õpir. Virumaal, juh. A. Kuusik; 3. ÜENÜ Vihula osak. õpir. Virumaal*, juh. A. Rootalu; 4. ÜENÜ Albu-Risti os, õpir. Järvamaal, juh. Henn Laosma; 5. Tännasilma H-s. õpir. Järvamaal, juh. Karin Juhans; 6. Abruka saare H-s. õpir., juh. õp. K. Tuulik; 7. Lõõpõllu Mnr. õpir. Saaremaal*, juh. A. Korsar; 8. Maasi Mnr. õpir. Saaremaal, juh. õpet. A. Aas; 9. Pamma Mnr. õpir. Saaremaal*, juh. O. Grepp; 10. Sassi Mnr. õpir. Saaremaal, juh. Osv. Lepp; 11. Pärnu naisselts „Linda“ õpir. „Eha“, juh. Marta Kannus; 12. Oiu H-s. õpir. Viljandimaal, juh. õpet. Aug. Ots; 13. Kambja algk. N. P. R. õpir. Tartumaal, juhat. õp. A. Lind; 14. Rannu Mnr. õpir. Tartumaal*, juh. Liis. Kallas.

4 aastat pidevalt töötanud: 1. Habersti H-s. õpir. Harjumaal, juh. Tamme; 2. Kiisa l-m. s. „Eesmärgi“

õpir. Harjumaal., juh. I. Meriste; 3. Kose maanasite s. õpir. Harjumaal, juh. Liis Muru; 4. Ohukotsu Mnr. õpir. Harjumaal*, juh. õpet. A. Rõõm; 5. Maidla n-ü. Taruma os. õpir. Virumaal, juh. Joh. Tarum; 6. ÜENÜ Neeruti os. õpir. Virumaal, juh. Jaan Torn; 7. Sagadi n-ü. „Voog“ õpir. Järvamaal, juh. õpet. Jüri Aaspere; 9. Valasti H-s. õpir. Järvamaal, juh. õp. Tooni Nigul; 10. Kullamaa Põllum. s. teatriring Läänemaal*, juh. A. Samet; 11. Karja algk. n-ü. õpir. Saaremaal*, juh. õp. A. Koel; 12. Mustvee keskkooli õpir. Tartumaal, juh. õpet. Karl Vägi; 13. Tarakvere-Linnutaja k-s. õpiring. Tartumaal*, juh. S. Lillemägi; 14. Hanikase H-s. õpir. Võrumaal, juhat. õpet. Fr. Otsmaa; 15. Kioma k-s. õpir. Võrumaal, juh. õpet. H. Haidak; 16. Audevälja Mnr. õpir. Harjumaal, juh. E. Seljamaa.

Õpiringide juhatajaist on pikemat aega pidevalt töötanud õpiringide alal järgmised:

Üle 20 aasta Jaan Ruus (Kunda), üle 10 aasta: Jüri Saar, Elo Ott (Neeruti Trt.), Valdur Levinveer (Harju algk.); 7 aastat: Hilda Soorm (Kunda), E. Toomet (Riisipere). A. Rõõm (Ohukotsu), Salme Neuman (Pühajärve), L. Karu (Valguta), Al. Tuvikene (Kasaritsa); 6 aastat: Juhan Allik (Kaarma), M. Roopere (Kunda). Rud. Pirn (Vägeva), Aug. Kelder (L.-Mõisaküla), Olga Kalm (Kavandi), Alb. Seppel (Leisi), Al. Toots (Mäksa), Alb. Ivast (Adiste); 5 aastat järjest: O. Antov (Käravete), L. Sepp (Keina), Ernst Kurss (Omedo), Al. Rootalu (Vihula), O. Grepp (Pamma), Aug. Ots (Oiu), Liis Kallas (Rannu); 4 aastat järjest: E. Sule (Valguta), P. Mägi (Lõõpõllu), Tooni Nigul (Valasti), A. Samet (Kullamaa), A. Koel (Karja), Karl Vägi (Mustvee), Fr. Otsmaa (Hanikase), Harald Haidak (Kioma).

* * *

Preemiaid on peale Eesti Haridusliidu määranud 18 mitmesugust asutust ja keskkorganisatsiooni. Preemiad tulevad väljaandmisele peamiselt kirjanduse näol.

Õppigem kodanlikku õhukaitset!

Kõik Euroopa rahvad on puudutatud praegusest sõjast, kas vahetult või kaudselt. Mõnelgi maal, kus alles hiljuti arenes rahulik elu ja töö, vaevalt suudeti uskuda, et juba varsti võiks neis teha sõda oma hävitatvat laastustööd. Kuid ometi see on saanud kurvaks tõeks ja lõppu pole veel näha.

See kõik ei peaks tekitama mitte paanilist olukorda, vaid rahulik käitumine ka ohtude puhul võib tulla kasuks. Kuid tänapäeva sõja puhul ei ole küllalt ainult meelekindlusest. On vaja ka teadmisi ja teadlikkust igal kodanikul, kuidas käituda ja mida teha, kui on saabunud sõjaohu. Tänapäeva sõda ei puuduta mitte ainult rindeid, vaid tihti tagalad, rahulik kodanikkond on suuremiski ootamatuse ohus. Esimeste sõjaohvrite hulgas ei ole mitte üksnes rindesõdurid, vaid ka süütuid lapsi ja naisi nende kodudes. Laias kaares külvab õhuohu oma viletsusi — hävivad varad, eluasemed.

Ainult teadlikkus võib hoida ära mõnegi õnnetuse. Seepärast on arusaadav, et kõik tsiviliseeritud rahvad pühendavad rohkesti tähelepanu oma kodanikkonna ettevalmistamisele õhuohtude vastu. Korraldatakse väga mitmesuguseid kursusi, katseid, demonstratsioone jne. On arenenud uus eriala — kodanlik õhukaitse — uus haru moodsas sõjateaduses. Ka meil on KÕ küsimusele rohkesti tähelepanu pühendatud. Kuid see vajab kindlasti järjekindlamat edasiarendamist. Kindlasti on õpiringiline tegevus üheks sobivamaks ja kättesaadavamaks võimaluseks sel alal teadmiste omandamiseks, eriti maal ja maakeskuses, kus vastavaid erikursusi korraldatakse vähem. Ka annab õpiringiline töökorraldusviis kursustel end hästi ja edukalt rakendada.

Üleriigiline Õpiringide Nõukogu otsustas valida käesolevaks tegevusaastaks KÕ õpiringidele põhiaineks. See on võimaldunud sel teel, et on ilmunud juba ka terve rida sobivaid õpikuid selt alalt. Põhjalikumaks allikmaterjaliks võiks soovitada nimelt R. V a h a r o — E. U m b l i a käsiraamatut „Kodanlik õhukaitse“ (hind Kr. 2.50), mida saaks kasutada referaatide valmistamisel ja ainega põhjalikumal tutvumisel, kuna igale

õpiringlasele läbitöötamiseks sobiks samadelt autoritelt ilmunud „K Õ õ p i k“ (hind 60 senti). Hiljuti ilmus Õpiringide Keskuse väljaandel meetoodiline juhiskava õpiringidele. (Saada E. Haridusliidust, hind 10 senti). Kavas on aine jagatud 10-ks töökoosolekuks, näidatud ettekannete teemad, arutlusprobleemid ja tööülesanded ning juhatatud kätte vastavad allikad. Soovi korral on võimalik õpiringidel teha ainekavast valikut või seda ka laiendada, täiendavate harjutuste või erikursuste korraldamise teel, nagu näiteks gaasikaitsmete valmistamises ja kasutamises, tulekaitse korraldamises ja esmaabis.

Igatahes tuleb ainet õpiringidele k. a. kas põhiaineks või lisaainena kõigiti pidada soovitatavaks kui aktuaalsema tähtsusega küsimust. Kuna KÕ käsitavat kirjandust leidub rohkesti juba ka kohtadel, siis ses külgel õpiringidel vasti erilisi raskusi ei peaks olema. Kuid ka Eesti Haridusliidu õpiringide laenuraamatukokku muretsetakse vastavat kirjandust õpiringidele laenutamiseks, nii et õpiringides võiks selle aine õppimine algada hiljemalt pärast jõule.

K. L.

Kadila „Koonduuse“ rahvamaja 10-aastane.

3. dets tähistas Virumaal Kadila ühendatud seltside keskselts „Koonduus“ oma rahvamaja 10. aastapäeva. Seoses tänavuse Raamatu Nädala aktusega kujunes see ümbruskonnale eriti pidulikuks päevaks.

Aktus algas L. Beethoveni koraaliga „Kõik taevad laulvad“ keskselts „Koonduuse“ segakoorilt, millele järgnes jumalateenistus, kus teenis õpetaja J. H i i e m e t s. Juhatuseliikme J. R e b a s e avasõnale järgnes ühislaul ja sellele Haridusministeeriumi nõunik J. M a i s m a kõne, kes ühtlasi tõi tervitusi Haridusministri ja Haridusministeeriumi poolt. Järgnevalt kõneles Viru maavanem K. P a j o s, viidates lühidalt ka meie praegusaja riiklikele ülesandele ja tuues tervitusi Viru maavalitsuse poolt. Edasi kõneles E. Haridusliidu peasekretär P. V a h i. Ta puudutas oma kõnes meie vabahariduse põhiküsimusi ja käsitles samu-

ti rahva ülesandeid seoses Raamatu Nädala mõttega. Ka tõi ta tervitusi E. Haridusliidu poolt. Keskseks „Koonduse“ segakoor esitas veel mõningaid laule ja lauldi päevakohaseid ühislaule. Tervituste osas sooviti nii kohalikkude asutiste kui ka naaberorganisatsioonide poolt „Koondusele“ rohkesti jõudu ning annetati vastavaid ümbrikke rahvamaja ehituskulude katteks. Aktus lõppes hümniga.

Pärast aktust oli kohapealse tegelaskonna ja aukülaliste omavaheline koosviibimine pidulauas kohalikus koolimajas, millele järgnes rahvamajas kõigiti kordaläinud hoogne pidu.

Iru rahvamaja.

On möödunud rida aastaid ajast, kus Nehatus asutati osahing „Nehatu rahvamaja“, kes Irusse endisele Uustalu maalale hakkas ehitama rahvamaja — teisele poole Narva maanteed, peaaegu selle koha vastu, kus kunagi aastate eest oli suur kivi-mürakas, mida nimetati „Iru ämmaks“. Kui praeguse Iru silla ehitamise korral purustati „Iru ämm“ ja ta osad paigutati silla alusmüüridesse, nii et „Iru ämm“ kadus, siis peaks äsjavalminud rahvamaja nüüd kandma „uue Iru ämma“ nime.

Nehatu rahvamaja ehituse teostamine sai ümbruskonnale laiaulatuslisemalt teatavaks alles siis, kui 1926. a. detsembrikuus ajakirjas „Põllumees“ ilmus selle kavand.

Järgmise aasta kevadel algaski maja ehitus ja juulikuus oli pidulik rahvamaja nurgakivi panek. Osahing „Nehatu rahvamaja“ juhatuses olid sel korral eesotsas härrad Johannes Rummelgas, Johannes Püümann ja Voldemar Karell. Maja ehitajaks oli insener Vambola.

Varsti sattus rahvamaja ehitaja osahing maksuraskustesse. Ka rahaline loterii ei suutnud asja parandada, ja ehituses tuli seisak. Tekkis uus ühing, nimelt „Sihtasutus Nehatu Rahvamaja“, kes endiselt osahingult pooleoleva rahvamaja üle võttis ja jätkas selle ehitamist. Edasiehitus edenes väga visalt ja hea algatus jäi varsti varemeina seisma aastaiks. Lugu lõppes sellega,

et järgneval oksjonil omandasid rahvamaja Juhan Püümet, Riisikamp ja proua Tomson. Uued rahvamaja omanikud müüsid selle kiiresti edasi Kaitseliidu Rävalla malevkonnale, kes käesoleva aasta veebruarikuus uuesti algas varemeis seisva maja ehitust. Maja valmis lõplikult möödunud 1. oktoobriks s.a. Ehituse teostas ettevõtja Omer.

Kui nimetatud ehitus alustati, siis kandis see Nehatu rahvamaja nime. Nüüd valla nime muutmiseiga on muutunud ka maja nimi Iru rahvamajaks.

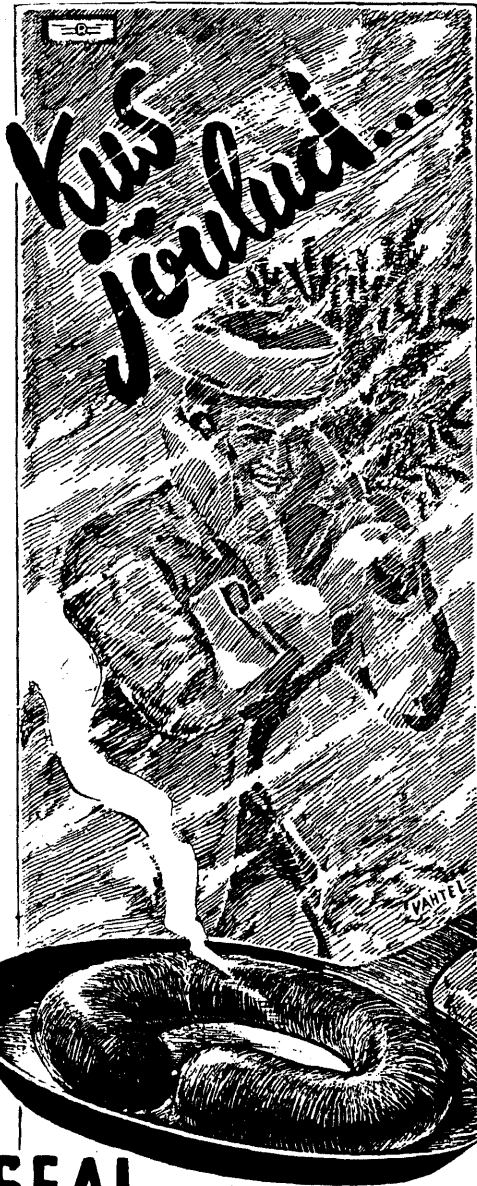
Esialgsest kavandist on kõne all olev ehitus palju erinev — ruumid on ehitatud vallavalitsuse kui ka seltside ruumidena.

Vallavalitsus asub neis ruumes juba möödunud oktoobrikuu algpäevist saadik ja kohalikud seltsid kasutavad ruume oma otstarveteks, ehk küll maja on alles pidulikult avamata.

Tänu Vabariigi Presidendile, kelle kaabil jõuti niikaugele, et Iru on jälle „Iru ämm“!

Ilmus õpiringide tööjuhhis.

Õpiringide organiseerimisel ja nende töö korraldamisel on tihti tuntud vajadust lähemate juhiste järgi, eriti neis kohtades, kus see vabaharidustöö vorm on alles vähetuntud. Et tutvustada õpiringide tööviisi lähemalt laialdasemale vabaharidustegelaste ringkondadele ja võimaldada õpir.-tegelaste konkreetseid näpunäiteid õpiringide organiseerimises ja töökorraldamiseks, otsustas teatavasti org-ide vaheline Õpiringide Nõukogu välja anda vastav erijuhis ja see teha kättesaadavaks kõigile hariduslikele org-ide, õpiringidele ja raamatukogudele. Juhisbrošüüri „Kuidas korraldada õpiringe“ on koostanud Karl Laane. Brošüür ilmus trükist neil päevil ning saadetakse enamasti laiali juba enne jõule. Brošüürile on saate kirjutanud HM Vabahariduse Osak. dir. kol. J. Vellerind ning eessõna Õpiringide Nõukogu esimees E. Kubjas. Brošüür mahutab 34 lhk. teksti. Enne lähema meetodilise käsiraamatu ilmumist aitab loodetavasti see kokkuvõtlik juhiskäsi õpiringide tegelasile õpiringide organiseerimisel ja nende otstarbekohasema tegevuse korraldamisel.

SEAL

Esto

VORSTID

**piimatööstus-
masinaid,
võitünni
materjali,
laboratoo-
ri uumi
tarbeid**

müüb piimaühingule

P.k. „Võieksport“
TALLINN * S. Karja 23
Kaub. * os. * Tel. 446-06

Kes tahab olla tõsine ning eluga sammu
pidav haridustegelane, selle loosungiks olgu:

„ARENG“ 1940.! aastaks!

Tellimishind Kr. 2.— aastas, poolaastas Kr. 1.—,
õpiringidele Kr. 1.50 aastas.

„ARENG“ enesele!

„ARENG“ sõbrale!

„ARENG“ igasse eesti kodusse!

Tellida saab kõigi postiasutuste kaudu. E. Haridusliidu posti jooksev arve
on nr. 90. Samuti saab tellida otseselt E. Haridusliidust.

EESTI HARIDUSLIIT
Tallinn, Uus 2—2; tel. 452-64.

Aeg lendab kiiremini kui kunagi varemalt!

Sündmused ajavad üksteist taga.

Kõiki sündmusi valgustab

„UUS EESTI“

kiirelt ja ustavalt.

Tellige „UUS EESTI“ 1940. aastaks.

Iga perekonnaliige leiab „Uus Eestist“ igapäev väärtuslikku lugemist.

Sisukale ajalehele lisaks häid raamatuid müüme „Uus Eesti“ tellijaile soodustatud hinnaga.

TELLIMISE HINNAD

on endised, nimelt: esimene veerandaasta Kr. 5.— ja edasi iga kuu Kr. 1.50 või
5 senti üksiknumber.

„UUS EESTI“ on iga TÕSISE EESTLASE AJALEHT.